

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

  КАФЕДРА

 **ІСТОРИЇ, АРХЕОЛОГІЇ, ІНФОРМАЦІЙНОЇ
ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ**

КАТЕДРА UNIVERSUM:

***ЕЛЕКТРОННИЙ ЗБІРНИК НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ПРАЦЬ
З ІСТОРИЇ, АРХЕОЛОГІЇ, ІНФОРМАЦІЙНОЇ, АРХІВНОЇ ТА
МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ***

on-line

ВИПУСК 11
2026

м. Кропивницький

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ, АРХЕОЛОГІЇ, ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ

Катедра Universum:

**ЕЛЕКТРОННИЙ ЗБІРНИК НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ПРАЦЬ
З ІСТОРІЇ, АРХЕОЛОГІЇ, ІНФОРМАЦІЙНОЇ, АРХІВНОЇ ТА МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ**

У збірнику публікуються науково-популярні статті з актуальних питань історичної науки, дослідження у галузі документознавства, архівознавства, соціальних комунікацій, а також філософії, педагогіки та філології.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів та всіх, хто цікавиться проблемами гуманітарних наук.

Головний редактор:

С.В. Орлик – доктор іст. наук, професор

Відповідальний секретар:

Л.В. Глебова – кандидат філол. наук, доцент

Члени редколегії:

Василь Орлик – д.і. н., проф. (Кропивницький, Україна), **Кшиштоф Філіпов** – доктор хабілітований, проф. (Білосток, Республіка Польща), **Володимир Зайченко** – д. е. н., проф. (Кропивницький, Україна), **Микола Ніколаєв** – д.і.н., проф. (Ізмаїл, Україна), **Олександр Бондаренко** – д.і.н., доц. (Кропивницький, Україна), **Сергій Кулешов** – д.і. н., проф. (Київ, Україна), **Алла Зленко** – к. і. н. доц. (Переяслав, Україна), **Вікторія Барабаш** – к. пед.н. доц. (Кропивницький, Україна), **Олена Коломієць** – к. пед. н., доц. (Кропивницький, Україна), **Ольга В'юник** – к. е. н., доц. (Кропивницький, Україна), **Микола Тупчієнко** – к. і. н, доц. (Кропивницький, Україна).

Рекомендовано до публікації on-line: рішення кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи ЦНТУ, протокол № 11 від 04. 06. 2026.

Адреса редакції: пр.Університетський, 8, м.Кропивницький, 25006,
Тел. 0954239599, e-mail: svitlana.orlik@gmail.com;

gleboval1980@gmail.com;
universumcntu@gmail.com

Видання «Катедра Universum: електронний збірник науково-популярних праць з історії, археології, інформаційної, архівної та музейної справи» започатковано у 2020 році та оптимізовано відповідно до наказів Ректора ЦНТУ (№25-04 від 07.07.2020 р.; №45-04 від 05.12.2022 р.).

Електронна версія: <http://snd.kntu.kr.ua>

ЗМІСТ

Історія та археологія

Олександр Бондаренко ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: СУЧАСНИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС	6
---	---

Інформаційна, бібліотечна та архівна справа

Світлана Орлик ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ПЕРЕДУМОВ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ (ЗГ)	11
Антоніна Гаркуша СТВОРЕННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ – БІБЛІОТЕКИ	15
Юлія Голян ТАТУЮВАННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЦИФРОВІ РЕСУРСИ, МЕДІАРЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТА КУЛЬТУРНО- ПРОСВІТНИЦЬКІ ПРАКТИКИ	21
Микола Деревінський ВІРТУАЛЬНІ ВИСТАВКИ ЯК СУЧАСНА ФОРМА КУЛЬТУРНО- ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	24
Анна Дубровська ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО ВИДАВНИЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ	28
Борис Ковальчук ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОУНБ ІМ. Д. І. ЧИЖЕВСЬКОГО	32
Аліна Луценко НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ БІБЛІОТЕК В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	35
Ольга Румянцева ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СЛУЖБ У СПРАВАХ ДІТЕЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ СОКОЛІВСЬКОЇ ГРОМАДИ)	39
Єлизавета Саросіян ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ В АРХІВНИХ УСТАНОВАХ	43
Анна Сеньга РОБОТА З ПІДЛІТКАМИ В УКРАЇНСЬКИХ ТА ІТАЛІЙСЬКИХ БІБЛІОТЕКАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВЕБСАЙТІВ	47
Анастасія Чемерис ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНИХ СИСТЕМ	

ДОКУМЕНТООБІГУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

53

Анна Черненко

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

58

ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ

УДК 930.2:004 (477)

Олександр БОНДАРЕНКО

доктор історичних наук, професор кафедри історії,
археології, інформаційної та архівної справи

Центральноукраїнський національний технічний університет

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: СУЧАСНИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

***Анотація.** Метою статті є аналіз наукового доробку сучасної української історичної науки щодо використання цифрових технологій в історичних дослідженнях, з'ясування основних здобутків у вивченні цієї проблематики та питань, які не знайшли свого достатнього висвітлення. Методологія дослідження базується на поєднанні принципів історизму, об'єктивності, системності, використанні загальнонаукових та історичних методів, а також конкретно-історіографічного аналізу. Наукова новизна полягає у здійсненні першої спроби історіографічної рефлексії стосовно наукових публікацій, в яких висвітлюється проблема використання цифрових технологій в історичних дослідженнях в умовах глобального інформаційного суспільства. Висновки. Обґрунтовано концепт «цифрового повороту» як переходу від «галактики Гутенберга» до «галактики Google». Визначено, що модернізація теоретичних засад української історіографії зумовлена поєднанням антропологічного повороту з можливостями сучасного комп'ютерно-комунікаційного інструментарію.*

***Ключові слова:** цифрова історія (Digital history), цифрова гуманітаристика (Digital Humanities), цифровий поворот, цифрові технології, історичні дослідження, інтернет, сучасний науковий дискурс.*

Постановка проблеми. Сучасні процеси глобалізації стрімко трансформують базові засади соціоекономічного життя й комунікаційні реалії. XXI століття для соціогуманітарних наук стало часом «цифрового повороту» (digital turn), котрий зумовив формування цифрової гуманітаристики (Digital Humanities) як перспективного міждисциплінарного напрямку. Не залишилася на узбіччі цього процесу й історична наука, у межах якої активно розбудовується цифрова історія (Digital History). Вона розуміється як науковий напрям, пов'язаний із використанням інформаційних технологій, цифрових медіа та кількісних методів аналізу даних у дослідницькій практиці, а також у завданнях організації, візуалізації та презентації історичної інформації. Водночас у вітчизняному науковому просторі відчувається брак усталеного понятійно-категоріального апарату, а практичне використання ресурсів нерідко випереджає їхнє теоретико-методологічне осмислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика впровадження новітніх технологій поступово посідає вагоме місце в українській історичній науці. Початок системного обговорення цих питань пов'язаний із діяльністю Інституту історії України НАН України, зокрема з випусками збірника «Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики» (спеціальні випуски «Електронні інформаційні ресурси» за 2013 та 2015 рр.). У цих виданнях було закладено теоретичні підвалини вітчизняної електронної

археографії, проаналізовано стан мережевих ресурсів соціогуманітарних наук¹, концептуалізовано засади становлення світової Digital history², а також висвітлено специфіку джерелознавчої критики в електронному середовищі³.

Наступний етап наукового дискурсу ознаменувався суттєвим розширенням емпіричної бази джерел. Дослідники звернули увагу на потенціал соціальних мереж як новітніх е-джерел для реконструкції подій сучасної історії України, зокрема Революції Гідності, що знайшло відображення у працях О. Юркової⁴ та Г. Калиниченко⁵. Теоретичні пошуки сучасної української науки змістилися також у бік формування електронного архівознавства під впливом тотальної цифровізації суспільства⁶ та визначення інформаційного потенціалу архівних електронних ресурсів⁷. Особливо репрезентативним майданчиком інтеграції технологій виступила нумізматики, де завдяки представникам школи професора В. Орлика продемонстровано можливості оцифрування та цифровізації нумізматичних об'єктів й залучення інтернет-форумів до наукового обігу⁸. Проте загальний рівень методологічного узагальнення цифрових трансформацій у вітчизняній історіографії все ще залишається фрагментарним.

Виклад основного матеріалу. Розвиток цифрової історії безпосередньо зумовлений як технологічним прогресом, так і внутрішньою еволюцією самої історичної науки. Антропологічний поворот, становлення соціальної історії та історії повсякдення вимагали кардинально нових способів опрацювання масових історичних джерел. Відтак, цифровий поворот дозволяє говорити про формування нової модерної професійної культури історика.

Проте аналіз публікацій свідчить, що вітчизняні дослідники не мають консенсусу щодо трактування сутності цифрової історії. Певна частина вчених залишається послідовниками традицій історичної інформатики, розглядаючи її як окрему спеціальну історичну дисципліну з корінням у Міжнародній асоціації «History and Computing». Інша, значно більша частина істориків,

¹ Боряк Г. До питання про стан і перспективи розвитку мережевих інформаційних ресурсів соціогуманітарних наук. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. 2013. Вип. 21. С. 9–25.

² Куліков В. Digital history: становлення, сучасний стан, перспективи. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. 2013. Вип. 21. С. 27–44.

³ Папакін Г. Сучасна електронна археографія: предмет, специфіка, складники. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. 2013. Вип. 21. С. 45–60.

⁴ Юркова О. В. Facebook як новий тип історичного джерела: спроба характеристики. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. 2015. Вип. 25. С. 31–48.

⁵ Калиниченко Г. Євромайдан в Україні: огляд інформативного потенціалу мережі Facebook. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. 2015. Вип. 25. С. 7–30.

⁶ Калакура Я., Палієнко М. Концептуалізація електронного архівознавства в контексті цифровізації українського суспільства. *Архіви України*. 2021. № 3. С. 36–65.

⁷ Левчук О. Архівні електронні інформаційні ресурси як джерело історичної інформації. *Вісник КНУ. Серія: Історія*. 2020. Вип. 2 (145). С. 34–41.

⁸ Коцур В., Орлик С., Бондаренко О. «Оцифрування» і «цифровізацію» в нумізматиці. *Ukrainian Numismatic Annual*. 2023. Вип. 7. С. 258–276.

орієнтується на західні академічні зразки, де цифрова історія інтерпретується як невіддільний компонент метаплатформи Digital Humanities.

Ця розбіжність породжує активну дискусію навколо розмежування предметних полів. Ю. Святець пропонує чітке розведення цих понять через категорію цілепокладання. Він визначає цифрову історію як сферу науково-прикладної діяльності, спрямовану на створення синтетичних «історичних цифрових ресурсів». На його думку, простір історичної інформатики зорієнтований всередину науки – на аналіз носіїв інформації та верифікацію фактів, тоді як цифрова історія спрямована назовні – на розробку цифрових інтерфейсів і популяризацію знань серед широкого загалу аматорів минувшини⁹.

Альтернативну систему координат вибудовує Л. Чекаленко у монографії «Публічна історія: виклики XXI століття». Вона зазначає, що в західній традиції терміни e-History та Digital History функціонують як взаємозамінні синоніми. Проте в практичному вимірі цифрова історія відповідає передусім за формування цифрової інфраструктури (оцифрування архівних, музейних і бібліотечних фондів) та розвиток онлайн-комунікацій. Натомість електронна історія (історична інформатика) залишається аналітичним інструментом, що реалізує квантитативний аналіз джерел за допомогою алгоритмів. Таким чином, Digital History зберігає і популяризує знання, а e-History – генерує їх.

Оригінальний погляд на проблему висловлює О. Бетлій, солідаризуючись із тезою європейського дослідника Г. Загсми про те, що дефініція «цифрова» є тимчасовою та перехідною, адже історія завжди залишається історією. Виокремлення «цифри» зумовлене лише тим, що комп'ютерні методи аналізу даних (Big Data) наразі сприймаються спільнотою як технологічна новинка. Справжній виклик цифрової історії, на думку О. Бетлій, полягає у руйнуванні традиційного індивідуального «набору історика» (кабінетна робота, одноосібна монографія) та переході до масштабної командної колаборації істориків, програмістів і дата-аналітиків, що формує абсолютно нові дослідницькі навички¹⁰.

Важливим вектором практичного застосування технологій є публічна історія та музейна справа. Як зазначає Л. Чекаленко, сам термін Digital History народився у середовищі розробників ІТ-додатків для центрів збереження культурної спадщини. Сьогодні цей напрям включає широкий інструментарій: 3D-моделювання для віртуальної реконструкції архітектурних об'єктів, геоінформаційні системи (ГІС) для просторового аналізу, відкриті вебресурси спільного редагування та соціальні медіа. Дослідниця справедливо застерігає вітчизняну академічну спільноту від пасивного очікування: якщо історики зволікатимуть, цифровий історичний контент створюватиметься виключно комерційними структурами в індустрії розваг, що призведе до маргіналізації

⁹ Святець Ю. Подібність та відмінність історичної інформатики та цифрової історії. *Теорія і практика науки: ключові аспекти*. 2024. Т. 42 (189). С. 365–375.

¹⁰ Бетлій О. Цифрова історія – осучаснене майбутнє історика? Київ інтерактивний. 2019. URL: <https://kyiv.lvivcenter.org/tsyfrova-istoriia-osuchasnene-majbutnie-istoryka/>.

наукового знання.

Джерелознавчий аспект цифрового повороту ґрунтовно аналізує Г. Папакін. Вчений фіксує методологічну кризу: обсяг джерел, які «народилися цифровими» (born-digital), невпинно зростає, тоді як верифікована методологія їхньої критичної оцінки практично відсутня. Проте намагання законсервуватися у традиційних архівах є згубним для професії. Нові інструменти не замінюють, а суттєво розширюють евристичний потенціал дослідника.

Досвід залучення матеріалів соціальних мереж повністю підтверджує цю тезу. Досліджуючи архівацію Facebook, О. Юркова доводить, що соцмережі дозволяють ефективно реконструювати мікроісторію, фіксувати горизонтальні зв'язки суспільства та відстежувати швидкість поширення ідей. Головним викликом тут постає феномен миттєвого зникнення даних, що вимагає негайного інституційного оформлення таких субдисциплін, як е-археографія та е-архівістика. У свою чергу, Г. Калиниченко демонструє, як аналіз масивів Facebook допомагає реконструювати події Євромайдану «очима очевидців» без ідеологічного кута подачі чи цензури.

Взірцевим прикладом успішної модернізації в Україні стала цифрова нумізмати́ка. У спільній праці В. Коцура, С. Орлик та О. Бондаренка чітко розмежовано поняття «оцифрування» (технічне копіювання) та «цифровізацію» (впровадження нових аналітичних підходів)¹¹. Автори доводять, що інтеграція нумізматичних інтернет-форумів до наукового обігу дозволяє рятувати унікальні дані про топографію монетних знахідок. Натомість О. Швець демонструє, як комп'ютерні алгоритми автоматизованого штемпельного аналізу підносять точність висновків на принципово новий рівень¹².

Висновки. Проведений історіографічний аналіз дозволяє констатувати, що використання цифрових технологій в українській історичній науці поступово трансформується із суто технічного допоміжного засобу у самостійний методологічний напрям. В академічному дискурсі чітко простежується еволюція сприйняття комп'ютера: від інструмента набору тексту до середовища генерації знань. Можна виокремити три ключові стратегії використання потенціалу цифрової історії в Україні:

1. *Інфраструктурна* – спрямована на оцифрування фондів, розбудову е-архівів та баз даних.
2. *Аналітична* – пов'язана із застосуванням ГІС, 3D-моделювання та методів Big Data для генерації нових знань.
3. *Комунікативна* – орієнтована на публічний простір, створення тематичних вебпроектів та взаємодію з аудиторією.

Головним стримувальним чинником залишається помітний дефіцит

¹¹ Коцур В., Орлик С., Бондаренко О. «Оцифрування» і «цифровізацію» в нумізматиці. *Ukrainian Numismatic Annual*. 2023. Вип. 7. С. 258–276.

¹² Швець О. Цифровізація штемпельного аналізу в нумізматичних дослідженнях. *Ukrainian Numismatic Annual*. 2023. Вип. 7. С. 277–289.

фундаментального теоретичного осмислення. Розробка понятійно-категоріального апарату, остаточне розмежування предметних полів між історичною інформатикою та Digital History, а також створення системної методології критики електронних джерел все ще перебувають на периферії уваги більшості дослідників. Подолання професійного консерватизму є обов'язковою умовою для повноцінної інтеграції української історичної науки у світовий науковий простір.

Джерела та література

1. Бетлій О. Цифрова історія – осучаснене майбутнє історика? Київ інтерактивний. 2019. URL: <https://kyiv.lvivcenter.org/tsyfrova-istoriia-osuchasnene-majbutnie-istoryka/>.
2. Боряк Г. До питання про стан і перспективи розвитку мережевих інформаційних ресурсів соціогуманітарних наук. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. 2013. Вип. 21. С. 9–25.
3. Калакура Я., Палієнко М. Концептуалізація електронного архівознавства в контексті цифровізації українського суспільства. *Архіви України*. 2021. № 3. С. 36–65.
4. Калиниченко Г. Євромайдан в Україні: огляд інформативного потенціалу мережі Facebook. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. 2015. Вип. 25. С. 7–30.
5. Коцур В., Орлик С., Бондаренко О. «Оцифрування» і «цифровізацію» в нумізматиці. *Ukrainian Numismatic Annual*. 2023. Вип. 7. С. 258–276.
6. Куліков В. Digital history: становлення, сучасний стан, перспективи. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. 2013. Вип. 21. С. 27–44.
7. Левчук О. Архівні електронні інформаційні ресурси як джерело історичної інформації. *Вісник КНУ. Серія: Історія*. 2020. Вип. 2 (145). С. 34–41.
8. Папакін Г. Сучасна електронна археографія: предмет, специфіка, складники. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. 2013. Вип. 21. С. 45–60.
9. Святець Ю. Подібність та відмінність історичної інформатики та цифрової історії *Теорія і практика науки: ключові аспекти*. 2024. Т. 42 (189). С. 365–375.
10. Швець О. Цифровізація штемпельного аналізу в нумізматичних дослідженнях. *Ukrainian Numismatic Annual*. 2023. Вип. 7. С. 277–289.
11. Юркова О. В. Facebook як новий тип історичного джерела: спроба характеристики. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. 2015. Вип. 25. С. 31–48.

ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА

УДК 32.019.51

Світлана ОРЛИК

д.і.н., професор кафедри історії,
археології, інформаційної та архівної справи
Центральноукраїнський національний технічний університет

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ПЕРЕДУМОВ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ (ЗГ)

Анотація. У статті розглянуто питання організаційно-психологічних передумов ефективності здійснення зв'язків з громадськістю. Досліджено, що на ефективність зв'язків з громадськістю впливає ряд факторів: стартовий моніторинг громадської думки, створення атмосфери довіри з громадськістю, забезпечення правдивості, оперативності, актуальності, зрозумілості, регулярності надання інформації. Акцентовано увагу що важливим напрямком роботи ЗГ є налагодження зворотного зв'язку з громадськістю, який має забезпечувати діалог та є базою для формування довіри. Доведено, що для кращого сприйняття інформації доцільно її подавати у різних варіантах і формах, використовуючи різноманітні засоби комунікації, які популярні у тій чи іншій цільовій аудиторії.

Ключові слова: зв'язки з громадськістю, інформація, громадська думка, паблік рилейшнз, PR-фахівець.

Abstract. The article examines the issue of organizational and psychological prerequisites for the effective implementation of public relations. It is established that the effectiveness of public relations is influenced by a number of factors, including initial monitoring of public opinion, the creation of an atmosphere of trust with the public, and ensuring the accuracy, timeliness, relevance, clarity, and regularity of information dissemination. Attention is focused on the fact that an important area of PR activity is the establishment of feedback with the public, which should facilitate dialogue and serve as a foundation for building trust. It is proven that, for better perception of information, it is advisable to present it in various formats and forms, using different communication tools that are popular among specific target audiences.

Keywords: public relations, information, public opinion, PR, PR specialist.

Постановка проблеми. Метою діяльності у сфері зв'язків з громадськістю підприємств, установ і організацій є не лише інформування громадськості, а й вплив на формування громадської думки, вироблення певного ставлення до актуальних подій чи проблем, а також створення умов для сприйняття людьми певних змін у їхньому суспільному житті які вже відбуваються або мають відбутися. Після проведеного моніторингу проведеної роботи, соціальні інститути можуть приймати певні управлінські рішення. Досягнення таких результатів можливе з-за проведення низки важливих організаційно-психологічних передумов які ми розглянемо у цій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організаційно-психологічних передумов ефективності зв'язків з громадськістю розглядалися в рамках досліджень вітчизняних науковців: В. Бебика, В. Баслюков, В. Дзоз, С. Орлик, І. Слісаренка, О. Шевцова та ін. [1-7]. Даному питанню приділяли увагу зарубіжні дослідники С. Блек та А. Філіп Буарі [8-9]. Про розвиток

зв'язків з громадськістю у Європейському Союзі, включаючи і організаційно-психологічні передумови паблік рилейшнз (далі – ПР) зупинялися автори збірки «Public Relations and Communication Management in Europe» [10].

Мета статті. Дослідити питання організаційно-психологічних передумов ефективності зв'язків з громадськістю.

Виклад основного матеріалу. З метою успішного досягнення цілей зв'язків з громадськістю необхідно забезпечити ряд організаційно-психологічних умов.

Насамперед необхідно досліджувати як загальну суспільну ситуацію так і окремі її сегменти на основі моніторингу інформаційного середовища щоб оцінити стартовий інформаційний фон. Це дає можливість визначити початкові позиції відносно ставлення різних соціальних груп до певної проблеми та на цій базі сформуванню подальшу стратегію зв'язків з громадськістю .

Оскільки важливим принципом ЗГ є діалог та зворотній зв'язок із громадськістю, то саме цей напрямок має забезпечувати формування довіри громадськості, адже в ньому підкреслюється важливість думки (позиції) громадськості яка буде почута і врахована. Тобто необхідно створити атмосферу довіри, яка у значній мірі залежить як від авторитетності джерела інформації так і від ефективності каналів комунікації. Обговорення проблем і можливих шляхів їх розв'язання сприяє формуванню довіри до джерела інформації та підвищує готовність аудиторії підтримувати запропоновані ініціативи. При цьому необхідно використовувати методи і засоби, що відповідають поставленій меті та узгоджуються з етичними нормами й суспільними цінностями.

В сучасних умовах динамічного життя та значних інформаційних потоків людина не встигає її аналітично опрацювати, тому автоматично ставить до інформації певні критерії для відбору – легкість у розумінні і стислість. З цього приводу В. Басилуков акцентував увагу на тому, що «масштабні обсяги інформації звичайна людина сприйняти не встигає, оскільки особливості людської психіки дозволяють сприймати в окремий момент часу лише строго обмежену кількість інформації»[2, с. 148]. Тому для кращого сприйняття інформацію доцільно подавати у різних варіантах і формах, використовуючи різноманітні засоби комунікації, які популярні у тій чи іншій цільовій аудиторії. Водночас поширення інформації має бути безперервним, адже лише регулярний інформаційний потік забезпечує належний вплив. Повідомлення повинні бути зрозумілими для аудиторії, на яку вони спрямовані, інакше вони не викличуть належної реакції.

Ефективність ЗГ також залежить від новизни та актуальності інформації, оскільки люди найперше реагують на відомості, що відповідають їхнім інтересам і потребам. Важливою є й оперативність її поширення, що дає змогу своєчасно представити власне бачення подій та уникнути подальших витрат ресурсів на переконання аудиторії.

Не менш значущою умовою є достовірність (правдивість) інформації, що поширюється, адже викривлення фактів або маніпуляції суперечать суті

паблик рилейшнз.

Необхідно також враховувати можливість спотворення інформації під час її поширення, що може бути спричинене діями конкурентів, технічними проблемами або недосконалістю каналів комунікації. Тому важливо своєчасно коригувати зміст і форму повідомлень. Значну роль відіграє орієнтація на певні соціальні групи, що дозволяє точніше враховувати їхні потреби та інтереси.

Ефективність ПР значною мірою залежить від використання звичних і доступних для аудиторії каналів комунікації, а також від їх надійності. Важливою умовою є встановлення зворотного зв'язку з громадськістю, що дає можливість враховувати її реакцію та відповідно коригувати інформаційну діяльність. Крім того, ПР-фахівець повинен чітко орієнтуватися на реалістичний результат і не ставити перед собою недосяжних завдань.

Під час проведення акцій, спрямованих на широку громадськість, необхідно глибоко аналізувати стан масової свідомості та цілеспрямовано готувати людей до сприйняття змін, іноді навіть нових цінностей. У цьому контексті ПР виступає не просто інструментом передавання інформації, а засобом комунікації, що ґрунтується на взаємній довірі. Саме довіра є основою активної взаємодії людей і ефективного обміну інформацією. Її втрата може спричинити серйозні негативні наслідки, зокрема зниження підтримки громадськості та провал політичних чи комерційних ініціатив.

Висновок. Отже, для успішної ПР-діяльності необхідні ретельний аналіз громадської думки, продумана комунікаційна стратегія та підготовка громадськості до сприйняття нових ідей і цінностей. Важливою умовою є також активна участь керівників, політиків чи управлінців у процесі створення й поширення інформації. Вони мають бути складовою інформаційного процесу, передбачати розвиток подій та поєднувати управлінські дії з ефективною комунікацією.

У цілому система ПР покликана формувати психологічну готовність окремих осіб і соціальних груп до сприйняття певних суспільних цінностей, а також сприяти підтримці політичних, економічних чи соціальних ініціатив і відповідній поведінці громадськості.

Використані джерела та література:

1. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблик рилейшнз: Монографія. К., 2005. 437 с.
2. Басалюков В.В. Соціально-психологічні аспекти зв'язків з громадськістю в державних організаціях. *PR в органах державної влади та місцевого самоврядування*. Київ-Сімферополь, 2003. С.146 – 152.
3. Дзоз В.О. Організація взаємодії органів влади і громадськості як основа політичної і господарської стабільності регіону. *PR в органах державної влади та місцевого самоврядування*. Київ-Сімферополь, 2003. С.90 – 93.

4. Орлик С. В. Завдання і цілі моніторингу громадської думки у сфері зв'язків з громадськістю органів державної влади. *Катедра Universum: електронний збірник науково-популярних праць з історії, археології, інформаційної та архівної справи*. 2021. Вип. 2. С.22–24. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/10857>
5. Орлик С. Основи інформаційно-комунікативних стратегій неприбуткових установ. *Катедра Universum : електрон. зб. наук.-попул. пр. з історії, археології, інформ. та архівної справи*. 2023. Вип. 6. С.26–29. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/items/b0f425fe-7091-4aa2-953d-8326a71ebd79/full>
6. Слісаренко І.Ю. Паблік рилейшнз у системі комунікації та управління. К.:МАУП, 2001.104 с.
7. Шевцов О.Г. Психологічні аспекти урядового PR в сучасних умовах: комунікаційні канали впливу влади на громадську думку. *PR в органах державної влади та місцевого самоврядування*. Київ-Сімферополь, 2003. С.140 – 145.
8. Black, S. *The Practice of Public Relations*. Oxford: Butterworth-Heinemann. 1995. 186p.
9. Boiry, A. Philippe *Les Relations publiques ou la Stratégie de la confiance*. Paris, 1989. 125 p.
10. *Public Relations and Communication Management in Europe. A Nation-by-Nation Sntroduction to Public Relations Teory and Practice / ed.by Betteke van Ruler, Dejan Vercic. Berlin – NeyYork. URL: <https://www.scribd.com/doc/50931137/Public-Relations-and-Communication-Management-in-Europe>*

УДК 027.7:659.4

А. Гаркуша, здобувач кафедри історії, археології,
інформаційної та архівної справи, гр. ІС-25Мз
наук. кер. – д.і.н., проф. Світлана Орлик,
Центральноукраїнський національний технічний університет

СТВОРЕННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ – БІБЛІОТЕКИ

Анотація. У тезах розглянуто теоретичні та практичні аспекти формування позитивного іміджу бібліотеки як сучасного культурно-освітнього закладу. Проаналізовано ключові чинники іміджевої стратегії: якість бібліотечно-інформаційних послуг, інноваційну діяльність, цифровізацію, комунікаційну політику, професійний імідж бібліотекаря та соціальне партнерство. Обґрунтовано необхідність системного підходу до формування репутації бібліотеки в умовах інформаційного суспільства. Доведено, що позитивний імідж є важливим нематеріальним ресурсом, який забезпечує конкурентоспроможність, суспільне визнання та сталий розвиток бібліотечної установи.

Ключові слова: бібліотека, імідж, культурно-освітній заклад, комунікація, цифровізація, інновації, бібліотечний маркетинг, професійний імідж.

Abstract. The theses examine theoretical and practical aspects of forming a positive image of a library as a modern cultural and educational institution. The key components of image strategy are analyzed, including the quality of library and information services, innovative activities, digital transformation, communication policy, professional image of librarians, and social partnership. The necessity of a systematic approach to building the library's reputation in the information society is substantiated. It is emphasized that a positive image serves as an important intangible asset ensuring competitiveness, public recognition, and sustainable development of the library institution.

Keywords: library, image, cultural and educational institution, communication, digitalization, innovation, library marketing, professional reputation.

В умовах цифрової трансформації суспільства, активного розвитку інформаційних технологій та змін у культурно-освітньому середовищі бібліотека виступає багатофункціональним соціально-культурним центром. Конкуренція з електронними ресурсами, онлайн-платформами та альтернативними інформаційними сервісами висуває нові вимоги щодо формування сталого позитивного іміджу бібліотеки як відкритої, інноваційної та суспільно значущої установи.

Проблема формування позитивного іміджу бібліотеки привертає значну увагу сучасних дослідників у галузі бібліотекознавства та інформаційної діяльності. У науковій літературі розглядаються різні аспекти цього процесу, зокрема роль бібліотечної реклами, комунікаційної політики, використання соціальних медіа та впровадження інновацій у діяльність бібліотек.

Питання застосування рекламних інструментів у бібліотечній діяльності досліджує А. Гончар, яка підкреслює, що бібліотечна реклама є важливим засобом формування позитивного образу установи, підвищення її впізнаваності та залучення нових користувачів [2].

Практичні аспекти формування позитивного іміджу бібліотеки

висвітлено у праці Н. Дяченко, де на основі досвіду діяльності бібліотек розглянуто шляхи підвищення авторитету бібліотеки та професійного іміджу бібліотекаря у суспільстві [3].

Використання соціальних медіа як ефективного інструменту формування іміджу бібліотеки аналізує Н. Пилипенко, яка зазначає, що соціальні мережі розширюють комунікаційні можливості бібліотек та сприяють популяризації їх діяльності у цифровому середовищі [5].

Таким чином, аналіз наукових праць свідчить, що формування позитивного іміджу бібліотеки є комплексним процесом, який поєднує організаційні, комунікаційні та маркетингові підходи, а також передбачає активне використання інновацій і цифрових технологій.

Створення позитивного іміджу бібліотеки передбачає системну та регулярну роботу, спрямовану на формування привабливого та впізнаваного образу закладу у свідомості користувачів і громади. Основними факторами є сучасний зовнішній вигляд, комфортне середовище, впровадження нових послуг, а також активне просування через ЗМІ та соціальні мережі. Такий підхід трансформує бібліотеку з «сховища книг» у сучасний соціально-культурний центр, підвищуючи авторитет і значущість закладу.

Метою тез є узагальнення теоретичних підходів та практичних механізмів формування позитивного іміджу бібліотеки, визначення сучасних інструментів іміджевої стратегії та окреслення перспектив її розвитку.

Імідж бібліотеки визначається як цілісний соціально-психологічний образ установи, що формується у свідомості користувачів на основі досвіду взаємодії, отриманої інформації та суспільної репутації. Його структура включає: когнітивний компонент – рівень поінформованості про діяльність і послуги бібліотеки; емоційний компонент – ставлення та довіра до закладу; поведінковий компонент – готовність користуватися послугами та рекомендувати їх іншим.

Позитивний імідж виступає стратегічним нематеріальним активом, що підсилює конкурентні позиції бібліотеки та сприяє розширенню аудиторії.

Одним із ключових завдань сучасних бібліотек є створення професійної і ефективної бібліотечної реклами, яка забезпечує інформування користувачів про різноманітність фондів та послуг, а також підвищує впізнаваність закладу. В умовах інформаційного суспільства потреба у впровадженні інновацій стає особливо актуальною. Аналіз сильних і слабких сторін діяльності, оцінка результатів роботи та врахування зовнішніх факторів дозволяють розробляти стратегію та тактику розвитку бібліотеки.

Серед ключових чинників формування позитивного іміджу виділяють:

1. Якість бібліотечно-інформаційних послуг.

Якість послуг визначає рівень задоволеності користувачів та відповідає їх очікуванням. Вона включає доступність, комфортність, повноту інформаційних ресурсів, професіоналізм персоналу та ефективність обслуговування. Оновлення фондів, доступ до міжнародних наукометричних баз, довідково-консультаційна підтримка та персоналізовані сервіси формують довіру користувачів і зміцнюють авторитет бібліотеки.

Практичним прикладом реалізації зазначених принципів є діяльність загальної бібліотеки Донецького державного університету внутрішніх справ, яка трансформувалася у сучасний інформаційно-аналітичний хаб. Бібліотека забезпечує системний супровід освітнього процесу та наукової діяльності, надаючи користувачам безкоштовний доступ до світової наукової інфраструктури в спеціально обладнаних інтернет-центрах.

Ключовим аспектом є інтеграція бібліотечного простору з міжнародними екосистемами: науковці та здобувачі мають змогу працювати з реферативними базами Scopus та Web of Science, а також повнотекстовими ресурсами через платформу Research4Life, що відкриває доступ до колекцій таких гігантів, як Elsevier (ScienceDirect), Springer, Wiley та SAGE. Важливим елементом наукової видимості університету є розвиток інституційного репозитарію, який функціонує на засадах Відкритої науки (Open Science), забезпечуючи архівацію та вільний доступ до результатів досліджень працівників та здобувачів вищої освіти ДонДУВС. Постійне оновлення фонду профільними юридичними виданнями у поєднанні з цифровими інструментами пошуку (зокрема Google Scholar) створює стійке підґрунтя для якісного інформаційного забезпечення підготовки кадрів для системи МВС

2. Інноваційна діяльність.

Інновації спрямовані на трансформацію бібліотеки з книгозбірні у багатофункціональний інформаційно-культурний центр. Основні напрями включають впровадження цифрових технологій (електронні каталоги, бази даних), створення сучасних коворкінг-зон, використання соціальних мереж і проведення інтерактивних заходів. Сучасна бібліотека асоціюється з медіапросторами, тренінгами з медіаграмотності, літературними клубами, арт-зустрічами, воркшопами, грантовими та соціальними проектами. Інноваційність підкреслює прогресивність установи.

Практичним втіленням цих підходів у загальній бібліотеці ДонДУВС є: функціонування електронного репозитарію та доступ до міжнародних наукових баз даних, що сприяє поширенню наукового доробку викладачів і здобувачів вищої освіти; проведення воркшопів і тренінгів з медіаграмотності та пошуку інформації; організація Читацьких клубів, тематичних онлайн-консультацій і вебінарів; проведення віртуальних виставок та презентацій нових надходжень; реалізація соціальних і освітніх проектів, спрямованих на розвиток професійних компетенцій та критичного мислення молоді.

Такі заходи дозволяють бібліотеці поєднувати традиційні сервіси з сучасними цифровими та інтерактивними форматами, підвищують залученість користувачів та формують позитивний імідж бібліотеки як сучасного інформаційно-освітнього центру.

3. Комунікаційна політика та бренд-стратегія.

Активна присутність на вебсайті, у соціальних мережах, через електронні розсилки, відеоконтент та подкасти сприяє розширенню аудиторії та підвищенню впізнаваності бібліотеки. Важливою складовою є формування цілісної візуальної айдентики (логотип, слоган, фірмовий стиль).

Прикладом ефективної комунікаційної політики є інформаційна діяльність загальної бібліотеки ДонДУВС, яка активно популяризує свої ресурси та можливості через офіційний сайт та сторінки соціальних мереж університету, інформує користувачів про нові надходження літератури та тематичні виставки, молодіжні івенти, наукові та інформаційні заходи, освітні проєкти, вітчизняні та міжнародні партнерства. Така інформаційна відкритість сприяє формуванню позитивного іміджу бібліотеки як сучасного інформаційного центру.

4. Професійний імідж бібліотекаря.

Сучасний бібліотекар поєднує компетенції зберігача знань, менеджера, IT-спеціаліста та психолога. Високий рівень комунікабельності, толерантності, цифрових навичок, готовність до професійного розвитку та творчий підхід сприяють формуванню позитивного образу закладу.

У загальній бібліотеці ДонДУВС працюють фахівці, які забезпечують інформаційно-бібліографічне обслуговування користувачів, надають консультації щодо пошуку наукової інформації в електронних та друкованих джерелах, оформлення бібліографічних посилань та описів, а також присвоєння УДК і авторських знаків науковим працям. Така діяльність сприяє підвищенню інформаційної культури здобувачів вищої освіти та зміцнює професійний авторитет бібліотеки. Важливим елементом професійного іміджу бібліотекарів є постійне підвищення кваліфікації: співробітники беруть участь у вебінарах, науково-практичних конференціях, вітчизняних та міжнародних проєктах, професійних тренінгах та курсах, що дозволяє удосконалювати фахові компетенції, опановувати сучасні інформаційні технології та впроваджувати інноваційні форми обслуговування.

5. Соціальне партнерство та відповідальність.

Співпраця з освітніми закладами, громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування, а також реалізація соціальних ініціатив (підтримка ВПО, ветеранів війни, інвалідів унаслідок війни, просвітницькі акції, благодійні заходи) зміцнюють репутацію бібліотеки як центру громади.

Практичним прикладом такої співпраці є участь загальної бібліотеки ДонДУВС у вітчизняних, міжнародних і партнерських проєктах. Зокрема, у межах міжнародного проєкту «Бібліотеки-Сестри», який є ініціативою Американської Асоціації бібліотек, Університету Троя (Штат Алабама, США) бібліотечний фонд університету поповнився науковою, навчальною та художньою англomовною літературою з питань права, безпеки та психології, що сприяє підвищенню якості підготовки майбутніх правоохоронців та розвитку міжнародного академічного співробітництва.

Загальна бібліотека ДонДУВС кожного року долучається до Всеукраїнського проєкту від ГО «EdCamp Ukraine» — «Усесвітній День Гідності в Україні», що проходить у період Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства». Цей проєкт святкує 20 річницю своєї міжнародної реалізації, та 11 рік проведення в Україні.

Ініціатива реалізувалась завдяки зусиллям команди спільноти відповідального вчительства EdCamp Ukraine, а також цього року — у

співпраці з навчальною програмою Experience AI, що впроваджується в партнерстві з Raspberry Pi Foundation завдяки фінансуванню Google.org, а також ініціативою «Лінії єдності», що здійснюється за підтримки федерального уряду Німеччини в межах програми «Громадянська служба миру» Civil Peace Service Ukraine - GIZ ZFD, за підтримки Міністерства освіти і науки України, Державної служби якості освіти, Українського інституту розвитку освіти й Офісу освітньої омбудсменки.

У проєкті беруть участь кожного року понад 100 здобувачів вищої освіти ДонДУВС, модераторами виступають співробітники загальної бібліотеки. Всеукраїнський урок Гідності проходить у книгозбірнях на всіх локаціях Університету.

6. Цифровізація діяльності.

Онлайн-каталоги, електронна доставка документів, віртуальні виставки та дистанційні консультації підвищують доступність бібліотечних ресурсів. Позитивний імідж у цифровому середовищі залежить від швидкості оновлення контенту, інтерактивності комунікації, відкритості до зворотного зв'язку та дотримання принципів інформаційної безпеки.

У загальній бібліотеці ДонДУВС цифровізація реалізується через функціонування електронного репозитарію, надання доступу до електронних ресурсів та використання сучасних інформаційних технологій. Це забезпечує відкритий доступ до наукових матеріалів та сприяє інтеграції університетської бібліотеки у сучасний цифровий інформаційний простір.

Ефективність іміджевої стратегії оцінюють за динамікою кількості користувачів, рівнем задоволеності послугами, активністю в соціальних мережах, кількістю партнерських проєктів та професійних відзнак. Моніторинг громадської думки та регулярне анкетування допомагають удосконалювати іміджеву політику.

Отже, формування позитивного іміджу бібліотеки є стратегічним пріоритетом її довгострокового розвитку. Комплексний підхід, що охоплює якість та різноманітність послуг, впровадження інновацій, цифрових сервісів, сучасних форматів заходів та високий професіоналізм персоналу, у поєднанні з ефективною комунікаційною стратегією, забезпечує стійку репутацію бібліотеки. Це дозволяє закладу утвердитися як сучасний культурно-освітній центр, простір інтелектуального розвитку, міжкультурного діалогу та соціальної взаємодії, що активно продукує нові можливості для особистісного та професійного зростання громади.

Використані джерела та література:

1. XII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна бібліотечно-інформаційна безперервна освіта: майбутнє твориться сьогодні» : зб. матеріалів / ВГО Українська бібліотечна асоціація ; редкол. : С. Барабаш, О. Бруй, О. Григоревська та ін. Київ : УБА, 2025. 118 с.

URL: <https://surl.li/yldson>

2. Гончар А. Ю. Бібліотечна реклама як інструмент позитивного іміджу бібліотеки / А. Ю. Гончар // Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі : матеріали II наук.-практ. інтернет-конф., м. Харків, 24-31 жовтня 2016 р. Харків : НБ ХНМУ, 2016. С. 39–43.

URL: <https://repo.knmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ab35f2de-feb5-42e4-a327-25d8f0c57a5c/content>

3. Дяченко Н. М. Створюємо позитивний імідж бібліотеки та бібліотекаря (з досвіду роботи) / Н. М. Дяченко. Кропивницький : Комунальний заклад «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», 2021. 52 с.

URL: <https://znayshov.com/FR/6486/217.pdf>

4. Лазоренко І. Формування позитивного іміджу сучасних бібліотек закладів вищої освіти (на прикладі Наукової бібліотеки Національного фармацевтичного університету) / І. Лазоренко // Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі : матеріали III Науково-практичної інтернет-конференції, м. Харків, 22-29 жовтня 2018 р. Харків : НБ ХНМУ, 2018. С. 1-6.

URL: <https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/17019/1/%D0%9B%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE>

5. Пилипенко Н. В. Формування іміджу бібліотеки за допомогою соціальних медіа / Н. В. Пилипенко // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали шостої міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 10–11 вересня 2015 року / Національний університет «Львівська політехніка», Науково-технічна бібліотека ; [редакційна колегія : О. В. Шишка, І. О. Белоус, Р. С. Самотий та ін.]. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. С. 74–78.

URL: <http://eir.zntu.edu.ua/handle/123456789/3568>

6. Сошинська Я. Є. Соціальні медіа як інструмент комунікації сучасної бібліотеки / Я. Є. Сошинська // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2018. № 2. С. 64–70.

7. Чачко А. С. Імідж бібліотеки як фактор її конкурентоспроможності / А. С. Чачко // Бібліотечний вісник. 2015. № 5. С. 23–28.

УДК 930.25:004.65:008:391.91

Ю. Голян, здобувач кафедри історії, археології,
інформаційної та архівної справи, гр. ІС-23МБ
наук. кер. – к.філол.н., доц. **Людмила Глебова**,
Центральноукраїнський національний технічний університет

ТАТУЮВАННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЦИФРОВІ РЕСУРСИ, МЕДІАРЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТА КУЛЬТУРНО- ПРОСВІТНИЦЬКІ ПРАКТИКИ

Анотація У статті розглянуто татуювання як сучасний соціокультурний та інформаційний феномен. Проаналізовано особливості формування цифрових колекцій і баз даних, присвячених татуюванню, досліджено роль засобів масової інформації та цифрових платформ у популяризації тату-культури. Висвітлено досвід музеїв і бібліотек щодо документування, збереження та популяризації татуювання як складової культурної спадщини. Окрему увагу приділено розвитку локальної татуювальної культури Кропивниччини та перспективам використання музейних і культурно-просвітницьких практик для інтерпретації феномену татуювання в сучасному інформаційному просторі.

Ключові слова: татуювання, інформаційна діяльність, цифрові колекції, культурна спадщина, музеї, бібліотеки, медіа, тату-культура.

Постановка проблеми. Сучасне інформаційне суспільство характеризується активною цифровізацією культурних практик та розширенням можливостей збереження й поширення культурної спадщини. Одним із феноменів, який набуває дедалі більшого суспільного та наукового значення, є татуювання. Сьогодні тату розглядається не лише як форма художнього самовираження, а й як носій соціокультурної інформації, засіб комунікації та елемент візуальної культури. У зв'язку з цим актуалізується питання документування, архівування та популяризації татуювання засобами інформаційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика татуювання висвітлена у працях українських і зарубіжних дослідників. Культурологічні та історичні аспекти розвитку татуювання розглядають О. Кротевич [5], О. Микитенко [6], І. Бурчак, М. Воробчук та А. Пузь [3]. Психологічні особливості феномену досліджують Я. Амурова [1] та Н. Артюхіна [2]. Питання символіки та соціокультурного значення татуювань висвітлюють В. Шевчук [9] та інші науковці. Водночас інформаційний аспект функціонування тату-культури, зокрема її представлення у цифровому середовищі, залишається недостатньо дослідженим.

Мета статті. Метою статті є дослідження татуювання як об'єкта інформаційної діяльності через аналіз цифрових ресурсів, медійної репрезентації та культурно-просвітницьких практик.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах цифровізації татуювання активно інтегрується в інформаційний простір через електронні архіви, цифрові колекції та спеціалізовані бази даних.

Важливу роль у формуванні інформаційного середовища тату-культури

відіграють спеціалізовані онлайн-платформи. Сайти Tattoo Collection, Tattoo.ua та VeAn Tattoo [10] виконують функції тематичних баз даних, що містять інформацію про стилі, символіку та техніки виконання татуювань. Хоча більшість таких ресурсів мають комерційний характер, вони фактично стають осередками накопичення та поширення спеціалізованої інформації про татуювання.

Перспективним напрямом розвитку інформаційної діяльності є створення цифрових архівів культурної спадщини татуювань. Особливе значення мають електронні колекції, присвячені історичним формам татуювання. Прикладом є дослідження татуювань скіфських вождів та перуанських мумій, результати яких супроводжуються створенням цифрових фотоархівів і тривимірних моделей археологічних артефактів [7; 8].

Сучасні засоби масової інформації значною мірою впливають на суспільне сприйняття татуювання. Медіа дедалі частіше розглядають тату як елемент сучасної культури, мистецтва та самопрезентації особистості. Особливої актуальності ця тема набула в Україні після початку повномасштабної війни, коли значного поширення набули патріотичні татуювання з національною символікою. Відповідні матеріали не лише інформують аудиторію, а й фіксують суспільні настрої та культурні трансформації.

Окреме місце в популяризації татуювання займають музеї та бібліотеки. У світовій практиці активно реалізуються виставкові проекти, присвячені історії та культурі татуювання. Показовим прикладом стала французька виставка «Tatouage. Histoires de la Méditerranée», яка представила татуювання як складову історико-культурної спадщини народів Середземномор'я. Подібні проекти демонструють можливість інтеграції феномену татуювання в музейний простір та культурну комунікацію [4].

Важливим напрямом дослідження стало вивчення локальної татуювальної культури Кропивниччини. Проведене опитування майстрів п'яти тату-салонів міста Кропивницького засвідчило популярність стилів графіка, мінімалізм, блекворк, скандинавський та патріотичний стиль. Отримані результати свідчать про інтеграцію регіональної тату-культури у загальноукраїнські та світові тенденції розвитку сучасного боді-арту.

Водночас перспективним напрямом інформаційної діяльності є створення цифрових архівів української тату-культури, що включатимуть фотографії, ескізи, усні історії, інтерв'ю з майстрами та матеріали виставкових проєктів. Такі ресурси можуть стати основою для формування електронних колекцій культурної пам'яті та забезпечити інтеграцію українського досвіду в міжнародний інформаційний простір.

Висновки. Отже, татуювання в сучасному суспільстві виступає не лише мистецьким або соціокультурним явищем, а й важливим об'єктом інформаційної діяльності. Цифрові колекції, електронні архіви, тематичні вебресурси та засоби масової інформації сприяють документуванню, збереженню й популяризації тату-культури. Вагому роль у цьому процесі відіграють бібліотеки, музеї та архіви, які використовують як традиційні, так і

цифрові форми роботи. Перспективними напрямками залишаються створення національних цифрових колекцій татуювань, розвиток музейних і виставкових проєктів, а також інтеграція українського досвіду у світовий культурний та інформаційний простір.

Використані джерела та література:

1. Амурова Я. В. Науково-психологічний погляд на феномен тату. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4. Т. 1. С.5 – 11.
2. Артюхіна Н. В. Феномен татуювання як засіб самовизначення та самопрезентації особистості в юнацькому віці. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/939a88be-f20d-49ec-8518-9f53e16b731b/content>
3. Бурчак І. Н., Воробчук М. С., Пузь А. Д. Тату-малюнки як художня спадщина суспільства: історія та сучасність. URL: <https://doaj.org/article/7b1843ba572e4c6e99cf9cbb5305341f>
4. Експонати Національного музею історії України вирушили у “відрядження” до Франції. URL: <https://nmiu.org/posts/433> (дата звернення: 10.10.2025)
5. Кротевич О. В. Культурологічні аспекти визначення особливостей трансформації мистецтва татуювання в первісному суспільстві. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія Технічні науки*: 2017. № 5. С. 224-234. <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/8021>
6. Микитеко О. Тіло як культура. *Татуювання тіла та процеси глобалізації*. К.:2013. С.122-128.
7. Павлюк А. Дослідники показали витончені тату 1200-річних перуанських мумій. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/vcheni-doslidili-detalizovani-tatu-na-tilah-1200-richnih-peruanskih-mumiy-305879/>.
8. Татуювання скіфських вождів. URL: <https://spadok.org.ua/skifiya/istoriya-skifskych-tatuiuvan-pazyrykski-mumiyi>.
9. Шевчук В. Символічне значення татуювань в культурі. URL: <https://naub.oa.edu.ua/symbolichne-znachennya-tatuyuvan-v-kul/>.
10. Veau tattoo. URL: <https://surl.li/xlyqjy>.

УДК 027.7:004.9

М. Деревінський, здобувач кафедри історії, археології,
інформаційної та архівної справи, гр. ІС-22
наук. кер. – к.філол.н., доц. **Людмила Глебова**,
Центральноукраїнський національний технічний університет

ВІРТУАЛЬНІ ВИСТАВКИ ЯК СУЧАСНА ФОРМА КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Анотація. У статті досліджено віртуальні виставки як сучасну форму культурно-просвітницької діяльності бібліотеки Центральноукраїнського національного технічного університету. Проаналізовано їх структурні особливості, тематичні напрями та роль у забезпеченні інформаційних потреб користувачів. Визначено основні переваги віртуальних виставок, їх значення для популяризації бібліотечних фондів та перспективи подальшого розвитку в умовах цифровізації бібліотечної сфери.

Ключові слова: віртуальна виставка, бібліотека закладу вищої освіти, цифровізація, культурно-просвітницька діяльність, інформаційні ресурси, бібліотека ЦНТУ.

Постановка проблеми. Сучасні процеси цифровізації суспільства суттєво впливають на діяльність бібліотек, зумовлюючи необхідність впровадження нових форм інформаційного обслуговування користувачів. Одним із найбільш ефективних інструментів популяризації бібліотечних фондів та організації культурно-просвітницької роботи є віртуальні виставки. Вони забезпечують дистанційний доступ до інформаційних ресурсів, сприяють розширенню аудиторії користувачів та дозволяють поєднувати традиційні бібліотечні форми роботи із сучасними цифровими технологіями.

Особливого значення віртуальні виставки набули в умовах дистанційного навчання та воєнного стану, коли доступ до бібліотечних ресурсів значною мірою перемістився в онлайн-середовище. У зв'язку з цим актуальним є дослідження досвіду створення та функціонування віртуальних виставок у бібліотеках закладів вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти організації віртуальних виставок розглядалися у працях Л. Бабій [1], В. Бондаренко [4], Л. Туровської, І. Смоляр [7], О. Шестопалової [9] та інших дослідників. Науковці визначають віртуальну виставку як сучасну електронну форму представлення бібліотечних ресурсів, що поєднує бібліографічну, текстову, графічну та мультимедійну інформацію.

Проблеми цифрової трансформації бібліотек висвітлено у роботах В.Барабаш, Л. Глебової, О. Коломієць [2], В. Бутко, Д. Василенко, В.Саранчі [5], О. Кузьменко та В. Загуменної [6], які підкреслюють зростання ролі цифрових сервісів у діяльності сучасних бібліотек.

Мета статті. Метою статті є аналіз структурно-тематичних особливостей віртуальних виставок бібліотеки Центральноукраїнського

національного технічного університету та визначення їх ролі у культурно-просвітницькій діяльності бібліотеки.

Виклад основного матеріалу. Віртуальні виставки є важливим складником інформаційної та культурно-просвітницької діяльності бібліотеки Центральноукраїнського національного технічного університету. Вони створюються з метою популяризації бібліотечних фондів, забезпечення доступу до інформаційних ресурсів та підтримки освітнього процесу.

Аналіз матеріалів, представлених на вебсайті бібліотеки ЦНТУ, свідчить про активне використання віртуальних виставок як засобу інформування користувачів про нові надходження літератури, визначні історичні події, ювілейні дати, наукові досягнення та актуальні суспільні проблеми [3].

Структура більшості віртуальних виставок побудована за єдиним принципом. Вона включає назву, вступний текст або анотацію, бібліографічні описи документів, ілюстративні матеріали та додаткову довідкову інформацію. Значна увага приділяється візуальному оформленню виставок, що сприяє підвищенню їхньої інформаційної привабливості та зручності використання.

Важливою особливістю віртуальних виставок є поєднання бібліографічної та мультимедійної інформації. Для представлення матеріалів використовуються обкладинки книг, фотографії, тематичні ілюстрації, презентації та гіперпосилання на електронні ресурси. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям розвитку цифрових бібліотечних сервісів.

Дослідження тематичного наповнення виставок дозволило виокремити кілька основних напрямів їх формування. Першу групу становлять історико-культурні виставки, спрямовані на популяризацію культурної спадщини України. Прикладом є віртуальна подорож «Фортеці, палаци, замки, собори та монастирі – архітектурна пам'ять України».

До літературно-мистецького напрямку належать виставки, присвячені творчості українських письменників, зокрема Василя Шкляра, Ірен Роздобудько та Люко Дашвар. Вони сприяють популяризації сучасної української літератури та розвитку читацької культури.

Окрему групу становлять науково-освітні виставки, орієнтовані на забезпечення навчального процесу та наукової діяльності. Значна частина таких виставок присвячена професійній підготовці студентів різних спеціальностей.

Важливе місце посідають економічні та технічні виставки, що відповідають освітньому профілю університету. Вони містять добірки навчальної та наукової літератури з економіки, фінансів, інженерії та сучасних технологій.

Поряд із цим бібліотека активно розробляє соціально-просвітницькі виставки, присвячені питанням здоров'я, громадянської відповідальності та національно-патріотичного виховання молоді [3].

Ефективність віртуальних виставок визначається їх доступністю, актуальністю та можливістю дистанційного використання. Розміщення виставок на офіційному вебсайті бібліотеки та їх поширення через соціальні

мережі дозволяє значно розширити аудиторію користувачів і забезпечити оперативний доступ до інформаційних ресурсів.

Водночас розвиток віртуальних виставок пов'язаний із низкою викликів, серед яких необхідність постійного оновлення контенту, удосконалення технічного забезпечення, розширення мультимедійних можливостей та підвищення цифрових компетентностей бібліотечних працівників.

Перспективними напрямками подальшого розвитку є використання інтерактивних технологій, створення мультимедійних експозицій, інтеграція виставок у цифрове освітнє середовище університету та активніше використання соціальних мереж для популяризації бібліотечних ресурсів.

Висновки. Віртуальні виставки бібліотеки Центральноукраїнського національного технічного університету є ефективним інструментом культурно-просвітницької та інформаційної діяльності в умовах цифровізації. Їхня структура поєднує бібліографічні, текстові, візуальні та мультимедійні компоненти, що забезпечує доступність і зручність використання інформації.

Тематичне наповнення виставок характеризується різноманітністю та охоплює історико-культурний, літературно-мистецький, науково-освітній, економічний, технічний і соціально-просвітницький напрями. Це дозволяє задовольняти інформаційні потреби різних категорій користувачів та сприяє популяризації бібліотечних фондів.

Подальший розвиток віртуальних виставок пов'язаний із впровадженням інноваційних цифрових технологій, розширенням інтерактивних можливостей і вдосконаленням електронних сервісів бібліотеки, що сприятиме підвищенню ефективності бібліотечного обслуговування та зміцненню ролі бібліотеки в сучасному інформаційному суспільстві.

Використані джерела та література

1. Бабій Л. М. Віртуальна книжкова виставка: нова форма інформаційних ресурсів бібліотеки // Наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. С. 272–276.
2. Барабаш В., Глебова Л., Коломієць О. Інноваційні трансформації бібліотек закладів вищої освіти // Society. Document. Communication. 2023. Вип. 19. С. 10-36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cdk_2023_19_3 (дата звернення 08.04.2026).
3. Бібліотека Центральноукраїнського національного технічного університету. Віртуальні виставки. URL: <https://library.kntu.kr.ua/informatsiina-diialnist/virtualni-vystavky> (дата звернення 08.04.2026).
4. Бондаренко В. Віртуальні виставки як дистантна бібліотечна послуга // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. 2015. Вип. 41. С. 467-478. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2015_41_36 (дата звернення 08.04.2026).
5. Бутко Л.В., Василенко Д.П., Саранча В.І. Соціокультурна діяльність бібліотеки в умовах її цифровізації // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2022. № 1. – С. 19-26.

6. Кузьменко О.І., Загуменна В.В. Трансформація та розширення функцій бібліотек у сучасному цифровому просторі // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2021. № 3. С. 38–44. Режим доступу: https://nakkim.edu.ua/images/Instytuty/Akademiia/Vydannia/Bibliotekoznavstvo__3_21_DOI.pdf (дата звернення 08.04.2026).

7. Туровська Л., Смоляр І. Електронна виставка як комунікаційна модель діяльності наукової бібліотеки // Вісник Книжкової палати. 2015. № 3. С. 29-31. URL: https://dnrb.gov.ua/ua/?post_type=exhibitions (дата звернення: 08.04.2026).

8. Хрущ С. Компетентності бібліотечного фахівця як чинник формування інноваційного медіапростору // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2023. № 4. С. 156-164.

9. Шестопалова О. В. Віртуальна виставка як сучасна форма бібліотечного обслуговування // Бібліотека університету на новому етапі розвитку соціальних комунікацій. Дніпро, 2016. С. 315–320.

УДК 655.4/5:004(477)

А. Дубровська, здобувачка кафедри історії, археології,
інформаційної та архівної справи, гр. ІС-22
наук. кер. – к.пед.н., доц. Вікторія Барабаш,
Центральноукраїнський національний технічний університет

ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО ВИДАВНИЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті досліджено основні тенденції розвитку сучасного видавничого процесу в Україні в умовах цифровізації, соціокультурних трансформацій та повномасштабної війни. Проаналізовано вплив новітніх технологій на редакційно-видавничу діяльність, особливості розвитку артбуків як інноваційного формату книжкової продукції, зміни читацьких практик та сучасних механізмів просування видань. Визначено стратегічні напрями модернізації видавничої галузі та окреслено перспективи її подальшого розвитку.

Ключові слова: видавнича справа, редакційно-видавничий процес, цифровізація, артбук, книжковий ринок, штучний інтелект, книговидання, інновації.

Постановка проблеми. Сучасна видавнича галузь України функціонує в умовах швидких технологічних, економічних та соціокультурних змін. Цифровізація суспільства, розвиток новітніх інформаційних технологій, зміна моделей споживання контенту та вплив воєнних подій суттєво трансформують редакційно-видавничий процес. У цих умовах виникає потреба комплексного осмислення сучасних тенденцій розвитку видавничої діяльності та визначення перспектив її подальшої модернізації.

Актуальність дослідження. Актуальність теми зумовлена необхідністю дослідження процесів трансформації українського книговидання в умовах цифровізації та розвитку креативних індустрій. Особливого значення набуває аналіз інноваційних форматів книжкової продукції, нових моделей взаємодії видавництва із читацькою аудиторією та впливу сучасних технологій на редакційно-видавничу діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку сучасної видавничої галузі знайшла відображення у працях О. Афоніна, М. Сенченка, Н. Зелінської, М. Женченко, А. Кваско, О. Сухорукової та інших дослідників. Питання цифровізації видавничої діяльності розглядають М. Женченко [4], Ю. Іщук і М. Варламова [5], тоді як сучасний стан книжкового ринку України висвітлено у працях А. Воронцової [1;2], матеріалах Українського інституту книги [35; 36] та Української видавничої асоціації [11;12].

Мета статті полягає в аналізі інноваційних трансформацій сучасного видавничого процесу в Україні, визначенні ключових тенденцій його розвитку та окресленні перспектив функціонування видавничої галузі в умовах цифрового суспільства.

Виклад основного матеріалу. Сучасний редакційно-видавничий процес в Україні характеризується активним впровадженням цифрових технологій, що охоплюють усі етапи створення та поширення книжкової продукції. За визначенням М. Женченко, цифрова трансформація видавничої галузі передбачає інтеграцію новітніх технологій у редакційні, виробничі та маркетингові процеси, що сприяє підвищенню ефективності функціонування видавництв [4].

Однією з провідних тенденцій є автоматизація редакційної роботи та використання систем штучного інтелекту. Сучасні цифрові інструменти дозволяють здійснювати перевірку текстів, аналіз мовних конструкцій, підготовку візуального контенту та прогнозування читацьких уподобань. На думку дослідників, інтеграція штучного інтелекту стає важливою складовою розвитку креативних індустрій і відкриває нові можливості для модернізації видавничої діяльності [5]. Водночас поширення ШІ породжує низку етичних і правових викликів, пов'язаних із питаннями авторства та захисту інтелектуальної власності [9].

Суттєві зміни відбуваються також у структурі книжкового ринку. Внаслідок повномасштабної війни спостерігається посилення інтересу до української літератури, історичної тематики та документалістики. Аналітичні дослідження засвідчують зростання попиту на твори українських авторів та поступове витіснення російської книжкової продукції з національного ринку [10;13]. За даними Українського інституту книги, читання дедалі більше розглядається не лише як культурна практика, а й як засіб підтримки національної ідентичності та культурної стійкості суспільства [14].

Важливим напрямом розвитку сучасного книговидання є поява інноваційних форматів книжкової продукції. Особливу увагу привертають артбуки, які поєднують текстовий, візуальний та дизайнерський компоненти. У сучасному видавничому середовищі артбук виконує не лише інформаційну, а й естетичну функцію, перетворюючись на самостійний мистецький об'єкт. Зростання популярності артбуків свідчить про прагнення видавців адаптувати книжковий продукт до нових моделей культурного споживання та підвищити його конкурентоспроможність у цифровому середовищі.

Водночас трансформуються й механізми просування книжкової продукції. Видавництва дедалі активніше використовують соціальні мережі, буктрейлери, співпрацю з книжковими блогерами та інші інструменти цифрового маркетингу. Як зазначає С. Патра, буктрейлер став одним із найефективніших засобів популяризації книжкових видань у сучасному медіапросторі [8]. Значний вплив на формування читацьких уподобань також мають книжкові спільноти в соціальних мережах, які сприяють швидкому поширенню інформації про новинки книжкового ринку.

Попри складні умови функціонування, українська видавнича галузь демонструє поступове відновлення та адаптацію до сучасних викликів. Статистичні дані Книжкової палати України свідчать про стабілізацію показників книговидання та поступове зростання кількості нових видань

[1;2;3]. Важливу роль у підтримці галузі відіграють державні програми розвитку читання та популяризації української книги [6;7].

Висновки. Отже, сучасний видавничий процес України перебуває на етапі активної модернізації, що зумовлена розвитком цифрових технологій, зміною читацьких практик та трансформацією культурного середовища. Інтеграція штучного інтелекту, поява інноваційних форматів книжкової продукції, розвиток цифрового маркетингу та посилення ролі українського автора формують нову модель функціонування видавничої галузі. Попри складні умови воєнного часу, українське книговидання демонструє високий рівень адаптивності та зберігає потенціал для подальшого розвитку в контексті європейських і світових тенденцій.

Джерела та література:

1. Випуск книжкової продукції України. Офіційний вебсайт Книжкової палати України. URL: http://www.ukrbook.net/statistika_.html#neperiod
2. Воронцова А. Книговидавнича діяльність в Україні за підсумками 2023 року. *Вісник Книжкової палати*. 2024. № 4. С. 9–17. URL: https://libkor.com.ua/storage/php/periodic_theme_files/VKP_%E2%84%96_4_2024_S_9%E2%80%9317.pdf
3. Воронцова А., Музиченко Н. Книговидавнича діяльність в Україні за підсумками 2024 року. *Вісник Книжкової палати*. 2025. № 5. С. 21–29. URL: <http://visnyk.ukrbook.net/article/view/332265>
4. Женченко М. І. Цифрові трансформації видавничої галузі : монографія / за наук. ред. В. Різуна. Вид. 2-ге, виправл. Київ : Жнець, 2018. 436 с.
5. Іщук Ю., Варламова М. Цифровізація видавничої справи як складової глобальних креативних індустрій. *Економіка і організація управління*. 2024. С. 15–24. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.4.2>
6. Міністерство культури та інформаційної політики України. Програми підтримки читання. URL: <https://mcip.gov.ua>
7. Міністерство культури та стратегічних комунікацій України. URL: <https://surl.li/efjcbk>
8. Патра С. Буктрейлер як засіб реклами книговидавничої продукції. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». URL: <http://www.vmurol.com.ua>
9. Про авторське право та суміжні права : Закон України зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> (дата звернення: 18.12.2025).
10. Салганік С. Українська література процвітає попри війну: 54% читачів обирають українські книжки [Електронний ресурс]. УНН. 2024. 23 квіт. URL: <https://unn.ua/en/news/ukrainian-literature-is-thriving-despite-the-war-54percent-of-readers-choose-ukrainian-books>

11. Українська видавнича асоціація. Показники книжкової галузі України / 2024. URL: <https://upa.ua/pokaznyku-knyzhkovoyi-galuzi-ukrayiny-2024>
12. Українська видавнича асоціація. URL: <https://upa.ua/pokaznyku-knyzhkovoyi-galuzi-ukrayiny-2024/>
13. Український інститут книги. Аналітичні огляди ринку читання. URL: <https://ubi.org.ua>
14. Український інститут книги. Читання під час війни: аналітичний звіт. Київ, 2023. URL: <https://ubi.org.ua>

УДК 027.7:004.9

Б. Ковальчук, здобувач кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи, гр. ІС-22
наук. кер. – к.філол.н., доц. **Людмила Глебова**,
Центральноукраїнський національний технічний університет

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОУНБ ІМ. Д. І. ЧИЖЕВСЬКОГО

Анотація. У статті розглянуто особливості інноваційної діяльності та цифрової трансформації ОУНБ ім. Д. І. Чижевського. Проаналізовано основні напрями модернізації бібліотеки, розвиток електронних ресурсів, цифрових сервісів, віртуальних виставок та освітніх проєктів. Визначено роль бібліотеки у формуванні цифрового інформаційного середовища регіону та розвитку цифрової грамотності населення.

Ключові слова: бібліотека, цифровізація, інноваційна діяльність, цифрові сервіси, електронний каталог, цифрова бібліотека, віртуальні виставки.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток інформаційного суспільства супроводжується активним впровадженням цифрових технологій у діяльність бібліотек. Традиційні функції книгозбірень доповнюються новими формами інформаційного обслуговування, створенням електронних ресурсів, дистанційних сервісів та цифрових освітніх платформ [6; 12]. У цих умовах особливого значення набуває вивчення досвіду провідних бібліотек України щодо впровадження інноваційних технологій та модернізації бібліотечної діяльності [8].

Виклад основного матеріалу. ОУНБ ім. Д. І. Чижевського є провідним інформаційним, культурно-освітнім та науково-методичним центром Кіровоградської області. Її діяльність спрямована на забезпечення доступу громадян до інформації, розвиток освітніх і культурних ініціатив, збереження документної спадщини та впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій [9].

Важливою складовою модернізації бібліотеки стала цифрова трансформація, яка передбачає створення електронних ресурсів, удосконалення вебсайту, розвиток дистанційних сервісів та впровадження цифрових освітніх проєктів [1; 2]. Як зазначають дослідники, цифровізація бібліотек є необхідною умовою їх ефективного функціонування в сучасному інформаційному середовищі [6; 13].

Сучасний вебсайт бібліотеки виконує функції інтегрованого інформаційного порталу, забезпечуючи доступ до електронного каталогу, цифрової бібліотеки, віртуальних виставок, новин та професійної інформації [10]. Важливу роль у структурі цифрових ресурсів відіграє електронний каталог, який забезпечує оперативний пошук документів та дистанційний доступ до бібліографічної інформації [15].

Одним із пріоритетних напрямів діяльності бібліотеки є формування цифрових колекцій та оцифрування документної спадщини. Такі проекти сприяють збереженню культурної пам'яті та забезпечують відкритий доступ до унікальних документів для широкого кола користувачів [10; 13].

Важливим складником інноваційної діяльності бібліотеки є організація віртуальних книжкових виставок. Вони дозволяють поєднувати бібліографічну інформацію, мультимедійний контент та інтерактивні можливості сучасних вебтехнологій, що значно розширює аудиторію користувачів [14]. Віртуальні виставки стали ефективним інструментом популяризації фондів бібліотеки та культурної спадщини регіону [4].

Особливе місце у діяльності бібліотеки посідають освітні проекти, спрямовані на розвиток цифрової грамотності населення. У бібліотеці регулярно проводяться тренінги, майстер-класи та консультації щодо використання цифрових технологій, електронних державних сервісів та інтернет-ресурсів [1; 5]. Така діяльність відповідає сучасним тенденціям розвитку бібліотек як центрів цифрової освіти громадян [3].

Значна увага приділяється розвитку цифрових компетентностей бібліотечних працівників, що є необхідною умовою впровадження інноваційних сервісів та забезпечення якісного інформаційного обслуговування користувачів [11]. Сучасний бібліотекар повинен володіти навичками роботи з електронними ресурсами, цифровими платформами та засобами онлайн-комунікації [8].

Важливим напрямом діяльності ОУНБ ім. Д. І. Чижевського є використання соціальних мереж для популяризації бібліотечних ресурсів і підтримки комунікації з користувачами. Соціальні медіа дозволяють оперативно інформувати аудиторію про нові проекти, заходи та інформаційні продукти бібліотеки [7].

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що ОУНБ ім. Д. І. Чижевського є одним із провідних центрів цифрової трансформації бібліотечної сфери України. Інноваційна діяльність бібліотеки охоплює розвиток електронних ресурсів, цифрових сервісів, віртуальних виставок, освітніх програм та проєктів із підвищення цифрової грамотності населення [2; 8; 13].

Завдяки впровадженню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій бібліотека успішно реалізує функції інформаційного, освітнього та культурного центру регіону, сприяючи розвитку цифрового суспільства та забезпечуючи відкритий доступ до знань і культурної спадщини [6; 9].

Використані джерела та література

1. Андрійченко Н. Використання діджитал-технологій для проведення інформаційно-просвітницьких тренінгових заходів із цифровізації освіти в Обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д. І. Чижевського. *Бібліотечна орбіта Кіровоградщини*. Кропивницький, 2024. С. 78–82.
2. Андрійченко Н. Цифрова трансформація бібліотеки (виступ на I-му щорічному обласному форумі з цифрової трансформації Кіровоградщини

- «CentralUkrainianDigitalEvent»). *Бібліотечна орбіта Кіровоградщини*. Кропивницький, 2023. С. 28–32.
3. Барабаш В., Глебова Л., Коломієць О. Інноваційні трансформації бібліотек закладів вищої освіти. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2023. Вип. 19. С. 10–36.
 4. Бутко Л. В., Василенко Д. П., Саранча В. І. Соціокультурна діяльність бібліотеки в умовах її цифровізації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 1. С. 19–26.
 5. Волкова С. Підвищення цифрової компетенції громадян як умова формування цифрової грамотності. *Бібліотечна орбіта Кіровоградщини*. Кропивницький, 2023. С. 32–36.
 6. Горбань Ю., Новальська Т. Цифрова трансформація публічних бібліотек України: сучасний стан, виклики та перспективи. *Вісник Книжкової палати*. 2025. № 12. С. 10–16.
 7. Добровольська В. В., Пугач Л. Ю. Цифрові сервіси в бібліотечному обслуговуванні користувачів: сучасні практики та перспективи впровадження в публічних бібліотеках Львівщини. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2026. № 2. С. 6–13.
 8. Добровольська В. В., Чередник Л. А. Інноваційна діяльність бібліотек в умовах цифрового суспільства. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 1. С. 5–11.
 9. Животовська В. Бібліотека Чижевського – це більше ніж бібліотека! *Бібліотечна орбіта Кіровоградщини*. Кропивницький, 2023. С. 5–9.
 10. Колоскова Г., Кобелев О. Формування бібліотечно-інформаційного потенціалу регіону в умовах цифровізації. *Вісник Книжкової палати*. 2022. № 5. С. 33–40.
 11. Копанєва В. О. Розвиток бібліотеки в цифровому середовищі // *Бібліотека в умовах сучасності і конструювання майбутнього* : матеріали наук.-практ. конф. Вінниця, 2017.
 12. Наливайко О. О. Політика цифровізації бібліотеки: тенденції і напрями впровадження. *Вісник ХДАК*. 2025. Вип. 67. С. 95–111.
 13. Румик Д. Цифрова модернізація публічних бібліотек України через призму медіасередовища: досвід та перспективи. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2025. № 15. С. 100–110.
 14. Салата Г. В. Тенденції і розвиток бібліотек у цифровому середовищі. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2022. Вип. 61. С. 30–39.
 15. Циганкова Л. Технологічне оснащення бібліотек для впровадження сучасних електронних сервісів для користувачів. *Бібліотечна орбіта Кіровоградщини*. Кропивницький, 2023. С. 37–45.

УДК 004.738.5:027.7

А. Луценко, здобувач кафедри історії, археології,
інформаційної та архівної справи, гр. ІС-22
наук. кер. – к.пед.н., доц. Олена Коломієць,
Центральноукраїнський національний технічний університет

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ БІБЛІОТЕК В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Анотація. У статті проаналізовано наукові дослідження сучасних учених щодо функціонування електронних бібліотек в умовах цифровізації. Висвітлено основні підходи до розвитку електронних ресурсів, сервісів і впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Окреслено перспективи подальшого розвитку електронних бібліотек та їх інтеграції у світовий інформаційний простір.

Ключові слова: бібліотека, електронні ресурси, цифровізація, модернізація, інформаційно-комунікаційні технології.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток цифрових технологій та формування глобального інформаційного середовища зумовлюють необхідність трансформації діяльності бібліотек, зокрема переходу до електронних форм обслуговування користувачів. У цих умовах електронні бібліотеки стають важливим інструментом забезпечення доступу до знань і інформаційних ресурсів. Водночас актуалізується потреба в узагальненні та критичному осмисленні наукових досліджень сучасних учених щодо їх функціонування, ефективності та перспектив розвитку. Недостатня систематизація наукових підходів і відсутність єдиного бачення ролі електронних бібліотек у цифровому суспільстві зумовлюють необхідність подальшого комплексного дослідження цієї проблематики.

Актуальність теми. Електронні бібліотечні ресурси набули статусу важливого об'єкта наукових досліджень у галузі бібліотекознавства, документознавства та інформаційних наук. Вони розглядаються як складова інформаційно-комунікаційної інфраструктури суспільства, що забезпечує оперативний і широкий доступ користувачів до інформації. Аналіз наукових досліджень підтверджує необхідність подальшого вдосконалення електронних ресурсів, розширення їх функціональних можливостей та інтеграції українських бібліотек у світовий інформаційний простір.

Виклад основного матеріалу. Науковці визначають електронні бібліотечні ресурси через такі основні форми, як електронні каталоги, повнотекстові бази даних, цифрові колекції, інституційні репозитарії та офіційні вебсайти бібліотек. Ці ресурси розширюють традиційні функції бібліотеки, сприяють збереженню документної спадщини та підвищують рівень інформаційного обслуговування користувачів.

Дослідження акцентують на технічному забезпеченні, програмному супроводі, наповненні і актуалізації електронних ресурсів, а також на дотриманні авторського права в цифровому середовищі. Ефективність роботи

електронних ресурсів багато в чому залежить від фінансування, кваліфікації персоналу та наявності чіткої стратегії цифрового розвитку бібліотеки.

Увага приділяється орієнтації ресурсів на інформаційні потреби різних категорій користувачів, забезпеченню зручної навігації, доступності інтерфейсу і якісним пошуковим сервісам. Важливу роль відіграє зворотний зв'язок з користувачами як чинник удосконалення електронних сервісів.

Українські вчені О. Онищенко [5], В. Горовий [4], С. Гарагуля, Л. Дубровіна [5] та інші здійснили комплексний аналіз сучасного стану та перспектив електронних бібліотечних ресурсів, підкреслюючи їх вплив на освіту, науку, культуру і суспільство загалом. Дослідники цифрової трансформації бібліотек, зокрема О. Воскобойнікова-Гузева, О. Желай [6] та Л. Чередник, висвітлюють практичні аспекти модернізації.

О. Желай [6] детально розглядає ефективність інформаційно-аналітичних сервісів в українських бібліотеках, зокрема дистанційних форм обслуговування. В. Добровольська і Л. Чередник підкреслюють важливість інноваційної діяльності, модернізації бібліотечної інфраструктури та адаптації спеціалістів до нових технологій.

У провідних країнах, таких як США, Німеччина, Швеція, Китай, Японія, бібліотеки активно впроваджують інформаційно-комунікаційні технології, розробляють електронні продукти, впроваджують пошукові стратегії і оцифровують документи. Україна поступово інтегрується у глобальний інформаційний простір через міжнародні бази даних і розвиток інтегрованих ресурсів.

У сучасному інформаційному суспільстві бібліотеки активно змінюють свої функції та послуги, орієнтуючись на цифрові технології й новітні формати обслуговування користувачів. У цьому контексті важливим є досвід іноземних бібліотек, який відображає ключові напрями впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотечну діяльність. Зокрема, у дослідженні І. Бородай, Л. Татарчук і Т. Підгайної [1] підкреслюється, що сучасні закордонні бібліотеки приділяють значну увагу створенню електронних ресурсів, удосконаленню пошукових стратегій, оцифруванню фондів та застосуванню інноваційних способів інформування користувачів. Аналізуючи основні тенденції розвитку та використання ІКТ у бібліотеках провідних країн, автори відзначають лідерство США, де процеси інформатизації розпочалися ще у 1970-х роках. У Європі найактивніше впровадження ІКТ спостерігається в бібліотеках Німеччини, Швеції та Данії, тоді як в азієцькому регіоні – у Китаї, Японії та Південній Кореї. Україна поступово входить до світового інформаційного простору, використовуючи міжнародні бази даних і розвиваючи інтегровані ресурси через співпрацю бібліотек та створення нових сервісів для користувачів.

Наукову розвідку О. Воскобойнікової-Гузевої та Н. Терещенко присвячено сучасним напрямкам розвитку бібліотек України, Литви, Польщі [3]. Навчальні курси для бібліотекарів, наприклад, О. Бруй [2] і дослідження Т. Яворської, Н. Щусь [8] та ін. акцентують на розвитку цифрової грамотності, медіа культури та критичного мислення, а також на впровадженні інноваційних підходів до освітніх програм у бібліотеках.

Висновки. Проведений аналіз наукових досліджень свідчить, що електронні бібліотечні ресурси є ключовим елементом трансформації бібліотек у цифровому суспільстві, забезпечуючи розширення доступу до інформації та підвищення якості обслуговування користувачів. Ефективність їх функціонування визначається комплексом чинників, серед яких технічне та програмне забезпечення, рівень фінансування, професійна підготовка кадрів і наявність стратегічного підходу до розвитку. Водночас важливими залишаються орієнтація на потреби користувачів, дотримання авторського права та впровадження інноваційних сервісів. Досвід зарубіжних країн і напрацювання українських учених підтверджують необхідність подальшого розвитку електронних бібліотек, їх інтеграції у світовий інформаційний простір та активного впровадження цифрових технологій у бібліотечну практику.

Електронні бібліотечні ресурси виступають важливим складником інформаційної інфраструктури, забезпечуючи доступність та ефективність бібліотечного обслуговування в умовах цифровізації. Їх розвиток залежить від технічного й програмного забезпечення, рівня фінансування, професійної підготовки фахівців і впровадження інноваційних, орієнтованих на користувача підходів. Аналіз наукових досліджень підтверджує необхідність подальшого вдосконалення електронних ресурсів, розширення їх функціональних можливостей та інтеграції українських бібліотек у світовий інформаційний простір.

Використані джерела та література:

1. Бородай І., Татарчук Л., Підгайна Т. Інформаційні технології в діяльності провідних бібліотек світу та їх використання за умов сучасних комунікацій. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. №9. С. 80–91.
2. Бруй О. М. Міжнародні стандарти для створення електронних каталогів: програма навчального модулю підвищення кваліфікації працівників бібліотек. 2018. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/24924>.
3. Воскобойнікова-Гузєва О. В., Терещенко Н. М. Вектори стратегічного розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти України, Литви, Польщі. *Науково-педагогічні студії*. 2021. Вип. 5. С. 145–160.
4. Горовий В. Бібліотечні орієнтири в глобальних інформаційних обмінах. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2020. Вип. 58. С.11–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2020_58_3
5. Дубровіна Л. А., Лобузїна К. В., Онищенко О.С., Боряк Г.В. Цифрова гуманітаристика та бази даних документальної культурної спадщини в 247 бібліотеках України. Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. № 25. С. 290-309.
6. Желай О. П. Електронний сервіс сучасної бібліотеки: *монографія*. Желай Оксана ; наук. ред. В. М. Горовий ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2021. 208 с.

7. Копанєва В.О. Концептуальна модель бібліотеки в середовищі цифрової науки. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2019. №4. С. 6-13.

УДК 364.65-053.2:352.07

О. Румянцева, здобувач кафедри історії, археології,
інформаційної та архівної справи, гр. ІС-22
наук. кер. – к.пед.н., доц. **Вікторія Барабаш**,
Центральноукраїнський національний технічний університет

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СЛУЖБ У СПРАВАХ ДІТЕЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ СОКОЛІВСЬКОЇ ГРОМАДИ)

Анотація. У статті проаналізовано основні проблеми функціонування служби у справах дітей Соколівської сільської територіальної громади в умовах воєнного стану. Визначено кадрові, фінансові, організаційні та правові труднощі, що впливають на ефективність захисту прав дітей на місцевому рівні. Досліджено перспективні напрями розвитку служби, серед яких цифровізація управлінських процесів, посилення міжвідомчої взаємодії, залучення соціальних проєктів та використання міжнародного досвіду. Обґрунтовано можливості адаптації зарубіжних моделей захисту прав дітей до умов українських територіальних громад.

Ключові слова: служба у справах дітей, територіальна громада, захист прав дітей, воєнний стан, цифровізація, соціальна робота, міжвідомча взаємодія.

Постановка проблеми. Воєнний стан в Україні суттєво вплинув на систему соціального захисту дітей, спричинивши зростання кількості сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, а також внутрішньо переміщених осіб. У таких умовах особливого значення набуває діяльність служб у справах дітей, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері захисту прав дитини та координують міжвідомчу взаємодію на місцевому рівні [4; 10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика захисту прав дітей висвітлена у працях І. Албул [1], О. Мельник [5], Т. Серьогіної [7], А. Стариченка [8] та інших дослідників. Питання соціального супроводу сімей і розвитку соціальних послуг розглядала Т. Семигіна [6]. Зарубіжний досвід функціонування систем захисту дітей представлений у документах UNICEF [10], Європейської Комісії [12].

Мета статті. Метою статті є аналіз проблем функціонування служби у справах дітей Соколівської громади в умовах воєнного стану та визначення перспективних напрямів удосконалення її діяльності з урахуванням міжнародного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Проведений аналіз показав, що діяльність служби у справах дітей Соколівської громади супроводжується комплексом проблем, які мають кадровий, фінансовий, організаційний та правовий характер.

Однією з найгостріших проблем залишається кадровий дефіцит. Більшість служб у справах дітей функціонує з мінімальною чисельністю

працівників, що не відповідає сучасному навантаженню. В умовах війни ситуація ускладнилася через мобілізацію окремих фахівців та вимушене переміщення населення. У результаті значно зросла кількість дітей і сімей, які потребують соціального супроводу та невідкладного реагування.

Не менш важливим викликом є обмежене фінансування. Бюджетні ресурси громад переважно спрямовуються на потреби оборони та забезпечення критичної інфраструктури, що негативно впливає на фінансування соціальної сфери. Відсутність достатнього фінансового забезпечення обмежує можливості проведення профілактичної роботи, організації виїздів, підвищення кваліфікації працівників та розвитку сімейних форм виховання дітей.

Суттєвий вплив на діяльність служби мають організаційні труднощі. Перебої в електропостачанні, нестача транспорту, проблеми зі зв'язком та інтернетом ускладнюють оперативне реагування на випадки порушення прав дітей. В окремих випадках це призводить до затримок у проведенні обстежень житлово-побутових умов та оформленні необхідних документів.

Особливої актуальності набули питання роботи з внутрішньо переміщеними особами та дітьми, які постраждали внаслідок бойових дій. Працівники служби здійснюють супровід сімей, які втратили житло або членів родини, допомагають оформлювати соціальні виплати, організовують психологічну підтримку та координують взаємодію з благодійними організаціями.

Водночас дослідження засвідчило, що навіть за умов обмежених ресурсів служба демонструє здатність до ефективного реагування на кризові ситуації. Важливу роль у цьому процесі відіграє міжвідомча співпраця із закладами освіти, охорони здоров'я, соціальними службами та громадськими організаціями.

Перспективним напрямом розвитку визначено цифровізацію діяльності служби. Упровадження електронного документообігу, автоматизованих реєстрів та цифрових карток дітей дозволяє підвищити оперативність обробки інформації, скоротити час прийняття рішень та зменшити адміністративне навантаження на працівників.

Важливим чинником удосконалення роботи є розвиток партнерства з освітніми та медичними установами. Регулярний обмін інформацією між суб'єктами соціальної роботи сприяє ранньому виявленню дітей, які перебувають у групі ризику, та забезпечує своєчасне надання допомоги.

Значні можливості для розвитку відкриває участь у соціальних проектах і грантових програмах. Співпраця з міжнародними організаціями, такими як UNICEF, Save the Children та Eurochild, дає можливість залучати додаткові ресурси для підтримки дітей і сімей, підвищення кваліфікації персоналу та модернізації матеріально-технічної бази.

Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що ефективними є моделі, засновані на міжвідомчій взаємодії, ранньому втручанні та індивідуальному супроводі сімей. У країнах Європейського Союзу значна увага приділяється

профілактиці сімейного неблагополуччя, мультидисциплінарному підходу та підтримці сімейних форм виховання дітей.

У Великій Британії застосовуються стандартизовані механізми оцінки ризиків, що забезпечують об'єктивність прийняття рішень щодо захисту прав дитини. У США та Канаді широко використовується система case management, яка передбачає індивідуальний супровід кожного випадку та чіткий розподіл відповідальності між фахівцями.

Для українських територіальних громад найбільш доцільними напрямками адаптації міжнародного досвіду є створення мультидисциплінарних команд, упровадження стандартизованих інструментів оцінки ризиків, розвиток електронних реєстрів та посилення профілактичної роботи з сім'ями.

Висновки. Проведене дослідження дозволило встановити, що діяльність служби у справах дітей Соколівської громади в умовах воєнного стану супроводжується значними кадровими, фінансовими, організаційними та правовими труднощами. Основними проблемами залишаються дефіцит кадрів, обмежене фінансування, збільшення кількості дітей, які потребують захисту, та ускладнення міжвідомчої взаємодії.

Разом із тим служба демонструє здатність забезпечувати ефективний соціальний супровід завдяки професіоналізму працівників, співпраці з іншими установами та використанню ресурсів громади. Перспективними напрямками розвитку є цифровізація процесів, розширення партнерства з освітніми та медичними закладами, участь у соціальних проєктах і впровадження окремих елементів зарубіжного досвіду.

Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню ефективності системи захисту прав дітей на місцевому рівні та забезпеченню належних умов для розвитку й безпеки кожної дитини.

Використані джерела та література

10. Албул І. В. Державна політика у сфері захисту дітей в умовах воєнного стану. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2023. № 2. С. 21–29.
11. Волкова І. І. Правова основа механізму захисту прав дітей. *Правові новели*. 2021. № 14. С. 105–112.
12. Ковальчук А. М. Організаційно-правові засади діяльності служб у справах дітей. *Право і суспільство*. 2019. № 6. С. 118–124.
13. Мороз О. Б., Костовська К. М. Поняття та система адміністративно-правового захисту прав дитини в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Вип. 72, ч. 2. С. 286–291.
14. Мельник О. І. Роль органів місцевого самоврядування у захисті прав дітей. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 4. С. 45–52.

15. Семигіна Т. *Сучасна соціальна робота*. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
16. Серьогіна Т. В. Система захисту прав дітей як об'єкт державної політики. *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6, № 11–12. С. 64–71.
17. Стариченко А. О. Органи і служби у справах дітей у системі публічного адміністрування. *Публічне урядування*. 2022. № 5. С. 57–64.
18. Конвенція про права дитини : міжнародний документ. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/documents/convention-full> (дата звернення: 01.06.2026).
19. UNICEF. Annual Report 2023. URL: <https://www.unicef.org> (дата звернення: 01.06.2026).
20. Save the Children. Child Protection Programs in Eastern Europe. – 2024.
21. European Commission. EU Child Guarantee – Implementation Reports. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1428> (дата звернення: 01.06.2026).

УДК 32.019.51

Є. Саросіян, здобувач кафедри історії, археології,
інформаційної та архівної справи, гр. ІС-25М
наук. кер. – д.і.н., проф. Світлана Орлик,
Центральноукраїнський національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ В АРХІВНИХ УСТАНОВАХ

***Анотація.** Досліджено особливості формування та реалізації інформаційно-комунікативних стратегій в архівних установах України в умовах цифровізації. Визначено зміст комунікативної стратегії як системи взаємодії архіву з внутрішнім та зовнішнім середовищем, а також окреслено її головну мету — створення умов для ефективного функціонування на ринку інформаційних послуг. Проаналізовано основні складові інформаційно-комунікативної стратегії в архівних установах. Звернута увага на законодавче регулювання комунікативної діяльності, зокрема відповідності Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи». Розглянуто вітчизняний та закордонний досвід щодо впровадження цифрових платформ для залучення громадян до взаємодії з громадськістю.*

***Ключові слова:** архівна установа, комунікативна стратегія, цифровізація, інформаційні послуги, зв'язки з громадськістю.*

***Abstract.** The features of the formation and implementation of information and communication strategies in archival institutions of Ukraine in the context of digitalization have been studied. The content of the communicative strategy is defined as a system of interaction between the archive and its internal and external environment, and its main goal is outlined as creating conditions for the effective functioning of archives in the market of information services. The main components of information and communication strategies in archival institutions are analyzed. Attention is paid to the legislative regulation of communicative activities, particularly their compliance with the Law of Ukraine “On the National Archival Fund and Archival Institutions.” The domestic and international experience of implementing digital platforms for engaging citizens and fostering interaction with the public is also examined.*

***Keywords:** archival institution, communication strategy, digitization, information services, public relations.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку цифровізації в Україні архівні установи вже не обмежуються лише зберіганням документів. Вони відіграють важливу роль у суспільстві та повинні активно взаємодіяти з громадськістю. Для цього архівам необхідно ставати більш відкритими, доступними та сучасними. Саме тому важливим є створення ефективної комунікативної стратегії, яка допоможе налагодити зв'язок з людьми та підвищити авторитет архівних установ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інформаційно-комунікативних стратегій неприбуткових установ і організацій досліджували у своїх наукових публікаціях ряд вітчизняних дослідників: І. Куропась [1], О. Овсянікова [2], В. Орлик, С. Орлик, А.Лузанова М. [3], С. Орлик [4, 5], С. Чукут та О. Яценко [9] та ін.

Мета статті. Дослідити особливості інформаційно-комунікативних стратегій в архівних установах.

Виклад основного матеріалу. Комунікативна стратегія архівної установи - це система взаємодії архіву із зовнішнім середовищем

(користувачами, громадськістю) та внутрішнім середовищем (працівниками). Її мета полягає у створенні належних умов для ефективної та стабільної роботи архіву та ринку інформаційних послуг. На думку М.П. Побережної, формування такої стратегії має двосторонній характер [6]. З одного боку архів впливає на свою цільову аудиторію, надаючи інформацію та послуги, а з іншого - отримує зворотну реакцію від користувачів, що дає можливість оцінити ефективність своєї діяльності. Саме така взаємодія забезпечує цілісність і ефективність комунікаційної стратегії архівної установи.

У науковій літературі виділяють два підходи до формування комунікативних стратегій підприємств, установ і організацій. Зокрема, М. Побережна, досліджуючи комунікативні стратегії підприємств хлібопекарської галузі, визначила три основні складові комунікативних стратегій: ринкова, креативна та медійна [6] які ми можемо адаптувати до архівних установ. Зокрема, ринкова стратегія, передбачає визначення потреб користувачів архіву. Це, в свою чергу, допомагає архіву надавати потрібні та актуальні послуги. Наступна складова - креативна стратегія, яка направлена на створення позитивного іміджу архіву як відкритої, сучасної та надійної установи. Медійна стратегія пов'язана з використанням різних засобів комунікації, наприклад таких, як сайт, соціальні мережі та електронні ресурси, робота із медіа через які архів взаємодіє з користувачами та інформує їх про свою діяльність.

Водночас, враховуючи те, що архівні установи є неприбутковими державними установами, то на думку дослідниці С. Орлик «для неприбуткових організацій таку стратегію доцільно визначати як інформаційно-комунікативну» яка направлена на забезпечення взаємодії з громадськістю з некомерційною метою, в основі якої лежить інформування громадськості про послуги які нею надаються [5]. Обґрунтовуючи свою думку С. Орлик запропонувала для неприбуткових установ і організацій розробляти інформаційно-комунікативну стратегію за наступними трьома напрямками: «зв'язки з громадськістю (в т.ч. медійна стратегія), креативна стратегія та реклама (зазвичай соціальна)» [5].

Важливою особливістю формування комунікативних стратегій в архівних установах є те, що їх діяльність чітко регулюється законодавством. Зокрема, Закон України “Про національний архівний фонд та архівні установи” визначає статус архівів як державних установ, що несуть відповідальність за збереження історичної пам'яті; «національний архівний фонд України є складовою частиною вітчизняної і світової культурної спадщини та інформаційних ресурсів суспільства, ... і призначений для задоволення інформаційних потреб суспільства і держави» [7]. Комунікативна стратегія повинна базуватися на нормах цього Закону, забезпечувати баланс між відкритістю інформації та захистом персональних даних та державної таємниці.

Дослідники С. Чукут та О. Яценко, у сфері публічного управління, спираючись на узагальнення зарубіжного досвіду наголошують, що комунікативні стратегії мають велике значення для установ, які працюють у

публічній сфері [8]. Визначаючи досвід європейських країн та країн Північної Америки, науковці підкреслюють значну роль зв'язків з громадськістю. Так, у Канаді успішно застосовують комунікативні підходи, які спрямовуються на активну взаємодію з громадянами та врахування їхніх потреб. У свою чергу, досвід Іспанії, зокрема реалізація проекту Consul у м. Мадрид, який демонструє ефективне використання цифрової платформи для залучення громадян до управлінської діяльності. Такий підхід є особливо важливим для архівних установ, оскільки сприяє розвитку електронних послуг і забезпечує кращий доступ користувачів до оцифрованих архівних документів.

Сьогодні в Україні активно впроваджуються інформаційно-комунікаційні технології у різні сфери суспільного життя. Значного прогресу в цьому напрямі досягли державні архівні установи. З метою підвищення рівня електронної культури суспільства архіви розробили та почали широко застосовувати електронні пошукові системи й онлайн-довідкові інструменти. Також активно здійснюється оцифрування архівних документів, переводяться у цифровий формат довідкові матеріали, запроваджуються нові електронні сервіси для користувачів.

Виступаючи важливими учасниками інформаційних процесів, архівні установи України формують власну інформаційну систему, орієнтовану на подальшу інтеграцію до європейського та світового інформаційного простору. Для забезпечення широкого доступу до інформації вони продовжують оцифровувати архівні фонди, переводити довідковий апарат у електронну форму та вдосконалювати офіційні вебсайти. Прикладом успішної реалізації таких ініціатив є платформа ARCHIUM, яка використовується для створення цифрових архівів.

Висновок. Отже, інформаційно-комунікативна стратегія архівної установи - це доволі складний багатовекторний процес. Ефективність роботи державного архіву залежить від того, наскільки успішно поєднуються інформаційно-креативний підхід і соціальна місія установи. Використання сучасних методів роботи з аудиторією, що ґрунтується на українському законодавстві, дозволяє архівам активно діяти в інформаційному просторі активно впроваджуючи цифровізацію, роблячи національну спадщину відкритою, доступною та актуальною для користувачів.

Використані джерела та література

1. Куропась І. Комунікаційна стратегія громади: тренд чи необхідність? Громадський простір. 2020. URL: <https://www.prostir.ua/?library=komunikatsijna-stratehiya-hromady-trend-chy-neobhidnist>
2. Овсянікова О. Комунікаційна стратегія судової влади: поняття, цілі, основні напрями реалізації. Вісник Запорізького національного університету. 2015. № 1. С. 23–29.
3. Орлик В., Орлик С., Лузанова А. Інформаційний потенціал офіційних сайтів музеїв у нумізматичних дослідженнях та популяризації

діяльності музейних установ. *Соціум. Документ. Комунікація. Серія: Історичні науки*. 2020. Вип.10. С.392–422. DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2020-10-393-422>.

4. Орлик С. Завдання і цілі моніторингу громадської думки у сфері зв'язків з громадськістю органів державної влади. *Катедра Universum: електронний збірник науково-популярних праць з історії, археології, інформаційної та архівної справи*. 2021. №2. С.22–24.

5. Орлик, С. Основи інформаційно-комунікативних стратегій неприбуткових установ. *Катедра Universum : електрон. зб. наук.-попул. пр. з історії, археології, інформ. та архівної справи*. 2023. Вип. 6. С.22-24. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/10857>

6. Побережна М. Комунікаційна стратегія: основні поняття і визначення. *Управління сучасним підприємством* : матеріали ІХ-ї Міжнародої науково-практичної конференції, Київ, 25–26 квітня 2013 р. Київ, 2013. С. 25–27.

7. Побережна М.П. Комунікаційна стратегія: основні поняття та визначення. *Національний університет харчових технологій*. С. 25-26 URL:<https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/02a3b20f-612e-4e51-8534-142b4df3c578/content?trackerId=78a29fa9f895d67e>

8. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24 грудня 1993 року №3814-ХІІ: редакція від 21 червня 2024 року. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12/sp%3Adark?lang=en&utm_source=chatgpt.com#Text

9. Чукут С.А., Яценко О. Комунікаційні стратегії в публічному управлінні та адмініструванні: зарубіжний та український досвід. Інвестиції: практика та досвід. 2021. №12. С 72-79 URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7510&i=11>

УДК 027.625:004.738.5](477+450)

А. Сеньга, здобувач кафедри історії, археології,
інформаційної та архівної справи, гр. ІС-22
наук. кер. – к.пед.н., доц. **Вікторія Барабаш**,
Центральноукраїнський національний технічний університет

РОБОТА З ПІДЛІТКАМИ В УКРАЇНСЬКИХ ТА ІТАЛІЙСЬКИХ БІБЛІОТЕКАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВЕБСАЙТІВ

***Анотація.** У статті здійснено порівняльний аналіз офіційних вебсайтів двох публічних бібліотек – Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей імені Т. Г. Шевченка (м. Кропивницький, Україна) та Biblioteca Salaborsa (м. Болонья, Італія). Розглянуто технологічну реалізацію, навігаційну структуру, розділи рекомендаційної бібліографії та спектр онлайн-послуг. Виявлено переваги та прогалини кожного ресурсу в контексті обслуговування підліткової аудиторії. Сформульовано рекомендації щодо модернізації вебпредставництва КОБД ім. Т. Г. Шевченка з урахуванням кращих практик європейського аналога.*

***Ключові слова:** бібліотечне обслуговування підлітків, вебсайт бібліотеки, рекомендаційна бібліографія, цифровізація, Biblioteca Salaborsa, КОБД ім. Т. Г. Шевченка, порівняльний аналіз.*

Постановка проблеми. Сучасна бібліотека функціонує не лише як фізичний простір, а й як цифрова платформа, через яку читач дізнається про послуги, фонди й заходи. Для підліткової аудиторії, що сприймає смартфон як основний інструмент доступу до інформації, якість вебсайту фактично визначає видимість бібліотеки у їхньому цифровому горизонті [7]. Відтак порівняльне дослідження бібліотечних сайтів набуває не лише теоретичного, а й практичного значення: воно дозволяє виявити прогалини й орієнтири для модернізації конкретних закладів [3].

Актуальність дослідження. В умовах цифровізації та конкуренції з онлайн-середовищем регіональні дитячі бібліотеки України постають перед необхідністю переосмислення власної присутності у вебпросторі [3]. На думку дослідників, цифровізація бібліотечних послуг є ключовою тенденцією розвитку сучасного інформаційного суспільства [7], а бібліотека як «третє місце» – простір для соціалізації, навчання і творчості – набуває нового значення саме для підліткової аудиторії [11]. Аналіз вебсайтів КОБД ім. Т. Г. Шевченка та Biblioteca Salaborsa є частиною ширшого дослідження бібліотечної роботи з підлітками і відповідає актуальному запиту бібліотечної науки на прикладні компаративні студії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику цифровізації бібліотечних сервісів розглядали М. Женченко [4], Ю. Іщук і М. Варламова [7]. Питання бібліотечного обслуговування підлітків висвітлювали О. Воронцова [2], О. Кузьменко [10]. Концепцію бібліотеки як «третього місця» досліджувала Л. Руденко [11]. Міжнародні стандарти обслуговування

молоді закладено у керівних принципах ІФЛА [6]. Зарубіжні практики цифрових бібліотечних ресурсів аналізувала Т. Ярошенко [14]. Водночас спеціальних досліджень, присвячених зіставленню вітчизняних регіональних дитячих бібліотек із конкретними європейськими аналогами, залишається обмаль, що визначає наукову новизну цієї роботи.

Мета статті – здійснити порівняльний аналіз вебсайтів КОБД ім. Т. Г. Шевченка та *Biblioteca Salaborsa* у контексті їхньої ефективності для обслуговування підліткової аудиторії, виявити сильні сторони та зони розвитку кожного ресурсу і сформулювати конкретні рекомендації для вдосконалення українського вебпредставництва.

Виклад основного матеріалу. Загальна характеристика об'єктів дослідження: *Biblioteca Salaborsa* – муніципальна мультимедійна бібліотека загальної інформації міста Болонья, що входить до мережі публічних бібліотек «*Biblioteche di Bologna*» [12]. Розташована в історичній будівлі колишньої біржі на площі П'яцца Маджоре, вона є водночас інформаційним і культурним центром міста. Фонди охоплюють книги, аудіокниги, відеозаписи, музичні CD та DVD; у приміщенні облаштовано комп'ютерні робочі місця та зону Wi-Fi. Окремо функціонують дитячий підрозділ «*Salaborsa ragazzi*», краєзнавча цифрова колекція «*Bologna Online*» та лабораторія «*Salaborsa Lab*».

Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка – спеціалізований заклад обласного рівня, що надає інформаційні та культурно-дозвіллієві послуги дітям, підліткам і батькам [9]. Бібліотечний фонд налічує понад 160 тисяч одиниць зберігання. Поряд з обслуговуванням читачів, заклад виконує функції регіонального методичного центру для мережі дитячих бібліотек Кіровоградщини (близько 28 закладів) – функцію, що принципово відрізняє його від *Salaborsa* за інституційною роллю. За спостереженнями дослідників, саме методична складова є однією з ключових переваг вітчизняних обласних бібліотек [8].

Попри відмінність у типах закладів – універсальна муніципальна бібліотека й спеціалізована дитяча обласна – обидві установи використовують вебсайт як основний канал інформування про фонди, послуги та заходи й мають розділи рекомендаційної бібліографії. Це робить їх зіставлення методологічно коректним, оскільки порівнюються ідентичні функціональні елементи в різних національних бібліотечних традиціях [6].

Порівняльний аналіз вебсайтів: структура, дизайн і технологічна реалізація: Вебсайт *Biblioteca Salaborsa* (bibliotecasalaborsa.it) побудований на сучасній адаптивній верстці з ієрархічною навігацією, що складається з п'яти укрупнених блоків: «*Informazioni*», «*Come fare per*», «*Le collezioni*», «*Attività*» та контактний блок [12]. Принциповою особливістю є динамічний індикатор режиму роботи в реальному часі та наскрізний пошук по всьому сайту, включно з розділом бібліографічних рекомендацій. Контент структуровано відповідно до стандарту метаданих *Dublin Core*, розробку здійснювала спеціалізована дизайн-студія *Chialab* – що забезпечує коректну індексацію пошуковими системами й доступність для користувачів із порушеннями зору. Дослідники підкреслюють, що саме UX-орієнтований підхід до проектування

бібліотечних сайтів суттєво підвищує залученість молодіжної аудиторії [13].

Вебсайт КОБД ім. Т. Г. Шевченка [librarychl.kr.ua] за змістовним наповненням є порівняним із італійським аналогом: наявні розділи про бібліотеку, послуги, каталог, новини, доступність [9]. Однак за технологічною реалізацією сайт помітно відстає: застаріла таблична HTML-верстка без адаптивного дизайну, проблеми з кодуванням тексту (Windows-1251 замість UTF-8), що ускладнює роботу пошукових систем і програм екранного доступу [3]. Навігаційне меню перевантажене десятками посилань, серед яких значну частку становлять прив'язані до конкретних дат анонси заходів, що архівуються несистематично. Разом з тим сайт має незаперечні переваги: наявність англійської версії та ширша, порівняно із Salaborsa, присутність у соціальних мережах – Facebook, Instagram, YouTube, Telegram і TikTok. Як зазначає О. Боряк, активність у соціальних мережах є одним із найдієвіших інструментів залучення підліткової аудиторії до бібліотечних послуг [3].

Таблиця 1.

Порівняльний аналіз вебсайтів бібліотек

Параметр порівняння	Biblioteca Salaborsa (Болонья, Італія)	КОБД ім. Т. Г. Шевченка (Кропивницький, Україна)
Тип верстки	Сучасна адаптивна (responsive), блокова	Застаріла HTML-таблична, без адаптивності
Навігаційна структура	5 укрупнених блоків з ієрархічним підменю	Суцільний перелік посилань, перевантажений анонсами
Пошук по сайту	Наскрізний, у т.ч. окремо в розділі бібліографій	Відсутній (лише електронний каталог)
Мобільна адаптованість	Повноцінна (viewport, метатеги), розроблена студією Chialab	Відсутня, некоректне відображення на мобільних
Інформація в реальному часі	Є: статус «відкрито/закрито» та час відкриття	Відсутня
Соціальні мережі	X (Twitter), Facebook, Instagram (3 канали)	Facebook, Instagram, YouTube, Telegram, TikTok (5 каналів)
Рекомендаційна бібліографія	16 тематичних рубрик, картки з обкладинками, мультимедіа, пагінація	Єдиний перелік, детальний бібліографічний опис,

		без фільтрів і зображень
Методична роль	Одиночна установа	Обласний методичний центр для мережі ~28 дитячих бібліотек

Джерело: складено автором на основі аналізу офіційних вебсайтів [9 ; 12] (червень 2026 р.)

Розділи рекомендаційної бібліографії: досвід для підліткової аудиторії. Розділ «Proposte di lettura, ascolto e visione» на сайті Salaborsa є потужним інструментом рекомендаційного сервісу: 16 фіксованих тематичних рубрик, добірки оформлені у вигляді карток із тематичними обкладинками та анотаціями, матеріал розподілено на 28 сторінок із пагінацією, передбачено пошук у межах бібліографій [12]. Принциповою перевагою є мультимедійність: розділ охоплює книги, аудіокниги, фільми та музику, а тематика добірок прив'язана до актуального культурного календаря міста. Дослідники ІФЛА наголошують, що мультимедійний формат рекомендацій суттєво підвищує читацьку мотивацію підлітків [6].

Розділ «Радимо прочитати» на сайті КОБД реалізує іншу концепцію: кожна позиція містить емоційну анотацію та повний стандартизований бібліографічний опис – прізвище автора, назва, видавництво, рік, ISBN і орієнтовна роздрібна ціна [9]. Контент орієнтований на сучасну україномовну дитячу й підліткову літературу провідних видавництв – «Vivat», «Ранок», «Видавництво Старого Лева» – переважно новинки 2023–2025 років. Втім, розділ позбавлений тематичної структуризації, зображень обкладинок, пагінації та пошуку. О. Кузьменко зазначає, що відсутність вікової диференціації в рекомендаційних ресурсах суттєво знижує їхню ефективність для підліткової аудиторії [10]. Повний бібліографічний опис – практично корисний елемент, відсутній у спрощених описах Salaborsa, – варто зберегти і розвивати [5].

Рекомендації щодо вдосконалення вебсайту КОБД ім. Т. Г. Шевченка: На основі виявлених кращих практик Biblioteca Salaborsa та аналізу сучасних підходів до цифровізації бібліотечних сервісів [3; 7; 11] можна запропонувати такі напрями оптимізації.

По-перше, технічне оновлення: перехід на сучасну адаптивну верстку з коректним кодуванням UTF-8 усуне бар'єри для мобільних користувачів і покращить індексацію – що особливо критично для підліткової аудиторії [7].

По-друге, реструктуризація навігаційного меню шляхом укрупнення розділів та перенесення архівних анонсів до окремого календаря подій зробить навігацію зрозумілішою [12].

По-третє, реорганізація розділу «Радимо прочитати» за тематичним і віковим принципом (6+, 9+, 12+) з додаванням зображень обкладинок, пагінації та фільтрації дозволить підліткові за кілька кліків знайти релевантну книгу [10]. По-четверте, розширення рекомендованого контенту за рахунок аудіокниг і буктрейлерів, інтегрованих безпосередньо у добірки, підвищить залученість аудиторії [6]. По-п'яте, впровадження наскрізного пошуку по

сайту та індикатора поточного режиму роботи бібліотеки суттєво покращить користувацький досвід [12]. При цьому варто зберегти й розвивати наявні переваги: широку присутність у соціальних мережах, повний бібліографічний опис видань і патріотично-виховне спрямування заходів [9; 13].

Висновки. Проведений порівняльний аналіз засвідчив, що за змістовним наповненням вебсайти КОБД ім. Т. Г. Шевченка та Biblioteca Salaborsa є порівнянними – в обох представлені всі типові розділи публічної бібліотеки [9 ; 12]. Головна відмінність полягає не в переліку розділів, а в якості технологічної реалізації та ступені інтеграції цифрових сервісів у єдину користувацьку платформу [3]. Salaborsa демонструє модель технологічно зрілого вебпредставництва – адаптивний дизайн, ієрархічна навігація, мультимедійна бібліографія [12]. КОБД ім. Т. Г. Шевченка має власні незаперечні переваги: ширша присутність у соціальних мережах, глибокий бібліографічний опис і унікальна методична та патріотично-виховна роль, що відповідає актуальним суспільним запитам [9]. Запропоновані рекомендації, реалістичні у межах ресурсів бібліотеки, спрямовані на системне підвищення якості цифрового сервісу для підліткової аудиторії Кіровоградщини і можуть бути адаптовані іншими регіональними дитячими бібліотеками України [11].

Джерела та література:

1. Афонін О. А., Сенченко М. І. Українська книга в контексті світового книговидання. Київ: Книжкова палата України, 2020. 278 с.
2. Бібліотека і підліток: нові підходи до взаємодії / уклад. О. В. Воронцова. Київ: Науково-видавничий центр «Наша культура і наука», 2019. 120 с.
3. Боряк О. О. Цифровізація бібліотечно-інформаційних послуг: світовий досвід та українські реалії. Бібліотечний вісник. 2021. № 1. С. 3–12.
4. Женченко М. І. Цифровий видавничий бізнес. Київ: Жнець, 2012. 344 с.
5. Зелінська Н. В. Наукове книговидання в Україні: історія та сучасний стан. Львів: Світ, 2002. 268 с.
6. ІФЛА. Керівні принципи бібліотечного обслуговування молоді. ІФЛА Professional Reports. 2008. № 107. URL: <https://www.ifla.org/publications/ifla-professional-reports-107> (дата звернення: 15.05.2026).
7. Іщук Ю. О., Варламова М. В. Цифровізація бібліотечних послуг як тенденція розвитку сучасного інформаційного суспільства. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2021. № 2. С. 14–22.
8. Кваско А. В. Електронна бібліотека як складова інформаційного суспільства. Вісник Книжкової палати. 2019. № 4. С. 7–12.
9. КОБД ім. Т. Г. Шевченка. Офіційний вебсайт. URL: <http://librarychl.kr.ua> (дата звернення: 01.06.2026).
10. Кузьменко О. М. Формування читацьких інтересів підлітків у бібліотечному середовищі. Вісник Харківської державної академії культури. 2020. № 59. С. 88–97.

11. Руденко Л. С. Бібліотека як «третє місце»: зарубіжний досвід та вітчизняні перспективи. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2022. Вип. 64. С. 215–228.

12. Салоборса Б. Офіційний вебсайт Biblioteca Salabora. URL: <https://www.bibliotecasalabora.it> (дата звернення: 01.06.2026).

13. Сухорукова О. А. Сучасні практики роботи публічних бібліотек із підлітками. Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. 2022. № 3. С. 25–30.

14. Ярошенко Т. О. Електронні ресурси для науки та освіти: досвід бібліотек. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2018. № 3. С. 4–11.

УДК 004.738.5:027.7

А. Чемерис, здобувач кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи, гр. ІС-22 наук. кер. – к.пед.н., доц. **Олена Коломієць**,
Центральноукраїнський національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНИХ СИСТЕМ ДОКУМЕНТООБІГУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Анотація. У статті досліджено особливості організації документообігу та управління інформаційними ресурсами у страховій компанії АТ «СК «АРКС». Проаналізовано основні етапи руху документів, види документації та роль електронного документообігу у забезпеченні ефективності управлінських процесів і якості обслуговування клієнтів. Висвітлено значення сучасних інформаційних систем для автоматизації обробки, зберігання та передачі документів. Окреслено перспективи вдосконалення інформаційно-документаційної діяльності страхової компанії в умовах цифровізації.

Ключові слова: страхові компанії, документаційне забезпечення, документообіг, сучасні електронні системи документообігу, інформаційні ресурси.

Постановка проблеми. В умовах цифрової трансформації страхового ринку ефективна організація документообігу та управління інформаційними ресурсами набувають особливого значення для забезпечення стабільної діяльності страхових компаній. Зростання обсягів інформації, необхідність оперативного обміну даними та підвищення вимог до якості обслуговування клієнтів потребують удосконалення системи документного забезпечення. Особливо актуальним є впровадження сучасних електронних систем документообігу, які забезпечують автоматизацію процесів обробки, зберігання та передачі документів. Водночас у діяльності страхових компаній залишаються проблеми, пов'язані з оптимізацією інформаційних потоків, контролем руху документів та інтеграцією цифрових технологій у внутрішні процеси управління. У зв'язку з цим актуальним є дослідження особливостей організації документообігу в АТ «СК «АРКС» та визначення напрямів підвищення ефективності інформаційно-документаційної діяльності компанії.

Актуальність теми. Актуальність теми зумовлена активною цифровізацією страхового ринку та необхідністю вдосконалення системи документообігу в страхових компаніях. Ефективне управління документами та інформаційними ресурсами сприяє підвищенню оперативності обслуговування клієнтів, оптимізації внутрішніх процесів і забезпеченню інформаційної безпеки. Нині особливого значення набуває впровадження сучасних систем електронного документообігу, які забезпечують прозорість, швидкість і надійність управлінських процесів.

Виклад основного матеріалу.

В умовах розвитку цифрових технологій та трансформації бізнес-процесів особливого значення набуває ефективна організація документообігу в діяльності страхових компаній. Сучасні системи електронного документообігу забезпечують оперативність обробки інформації, підвищують рівень контролю за рухом документів та сприяють оптимізації управлінських

процесів. Для страхових компаній, діяльність яких пов'язана з великими обсягами інформації та постійною взаємодією з клієнтами, партнерами й державними органами, впровадження цифрових технологій є необхідною умовою підвищення ефективності роботи. У зв'язку з цим актуальним є дослідження особливостей організації сучасних систем документообігу та визначення напрямів їх удосконалення в умовах цифровізації.

У наукових дослідженнях значну увагу приділено теоретичним і практичним аспектам організації документообігу, управління інформаційними ресурсами та впровадження інформаційних технологій у діяльність організацій.

Окремий напрям досліджень стосується вдосконалення документообігу у страхових компаніях, діяльність яких характеризується інтенсивними інформаційними потоками між клієнтами, партнерами та державними установами. У працях учених розглядаються питання автоматизації обробки документів, оптимізації інформаційних потоків і впровадження електронних систем управління документами.

Науковці справедливо наголошують, що розвиток електронного документообігу є важливим чинником підвищення ефективності інформаційних потоків та оперативності прийняття управлінських рішень у діяльності підприємств і організацій [1].

О. Плужник, Д. Березанська та Д. Коцур досліджують автоматизацію документообігу як чинник підвищення ефективності управління організацією. Автори акцентують увагу на ролі інформаційних систем у прискоренні обробки документів, скороченні витрат і вдосконаленні управлінських процесів. У роботі проаналізовано сучасні технології автоматизації, їх функціональні можливості, переваги та обмеження, а також визначено основні труднощі впровадження, серед яких технічні й організаційні бар'єри, потреба в інтеграції систем та навчанні персоналу [5].

Микитенко Н. досліджує сутність понять «документ» і «документообіг», а також особливості функціонування систем електронного документообігу в умовах цифровізації. Автор розкриває значення електронного документа як базового елемента цифрового середовища, аналізує найбільш поширені системи ЕДО та їх функціональні можливості щодо створення, редагування, зберігання й обробки документів. Практична цінність дослідження полягає у формуванні теоретичних і прикладних засад впровадження електронного документообігу в організаціях [4].

Д. Тарасенко розглядає впровадження електронного документообігу як інструмент оптимізації управлінських процесів у компаніях. У дослідженні висвітлено вплив систем ЕДО на підвищення ефективності обробки, зберігання та передачі документів на всіх етапах їх життєвого циклу. Особливу увагу приділено питанням інформаційної безпеки, інтеграції з ІТ системами, стандартизації та правового регулювання. Автор також надає практичні рекомендації щодо використання електронного підпису та автоматизованих маршрутів погодження документів [6].

І. Матієнко-Зубенко досліджує значення електронного документообігу для забезпечення ефективної діяльності сучасних бізнес структур. Автор

наголошує, що перехід до цифрових форматів документообігу сприяє підвищенню оперативності, прозорості та якості інформаційної взаємодії в організації. Серед основних переваг ЕДО визначено автоматизацію документних потоків, інтеграцію з корпоративними інформаційними системами та підвищення рівня інформаційної безпеки. Okремо підкреслюється роль цифрового документообігу у зміцненні конкурентоспроможності підприємств в умовах цифрової трансформації та відновлення економіки України [3].

Т. Королук та Н. Рапа розглядають діджиталізацію документообігу як важливий чинник ефективного управління суб'єктами господарювання. У роботі проаналізовано нормативно-правові засади функціонування електронного документообігу в Україні, визначено умови використання електронних документів і систематизовано переваги цифрового документообігу, зокрема скорочення часу обробки документів, зменшення витрат і підвищення якості управлінських рішень. Автори також досліджують особливості внутрішнього та зовнішнього електронного документообігу, етапи переходу до цифрових систем і критерії оцінювання ефективності їх впровадження [2].

У сучасних умовах діяльність страхової компанії потребує ефективної організації документообігу та раціонального управління інформаційними ресурсами. У АТ «СК «АРКС» документообіг та інформаційні процеси мають важливе значення для забезпечення прозорості діяльності, контролю виконання внутрішніх процедур, оперативного обслуговування клієнтів і взаємодії з партнерами. Аналіз системи документообігу, інформаційного наповнення офіційного вебсайту та можливостей удосконалення інформаційно-документаційної діяльності дозволяє оцінити ефективність внутрішніх процесів компанії та визначити напрями підвищення якості управління інформацією.

Документообіг у страховій компанії є важливою складовою управлінської діяльності, оскільки забезпечує створення, обробку, передачу, зберігання та архівування документів, що виникають у процесі надання страхових послуг, фінансової діяльності та взаємодії з клієнтами і партнерами. Організація документообігу в АТ «СК «АРКС» здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства України у сфері страхування, бухгалтерського обліку та діловодства. У діяльності компанії використовуються страхові поліси, заяви на страхування, акти огляду майна, документи щодо страхових випадків, фінансова документація, внутрішні розпорядчі документи та звітність для державних органів.

Процес документообігу розпочинається зі створення первинних документів, серед яких заяви клієнтів, анкети страхувальників і документи, що підтверджують об'єкт страхування. На основі поданих даних оформлюються договори страхування або страхові поліси, які визначають умови страхування, права й обов'язки сторін та порядок виплати страхового відшкодування. У разі настання страхового випадку формується пакет документів, що включає заяву клієнта, підтверджувальні матеріали та внутрішню документацію для аналізу ситуації й прийняття рішення щодо виплати компенсації.

Важливу роль у діяльності компанії відіграє електронний

документообіг, який забезпечує автоматизацію процесів обробки документів, оперативний обмін інформацією між структурними підрозділами та підвищення ефективності управління даними. Використання електронних страхових полісів і онлайн-сервісів дає можливість клієнтам укласти договори дистанційно, що спрощує взаємодію з компанією та підвищує якість обслуговування. Документи підлягають обов'язковій реєстрації, систематизації та зберіганню в електронних інформаційних системах або паперовому архіві, що забезпечує контроль за рухом документації та оперативний доступ до необхідної інформації.

Організація документообігу в страховій компанії передбачає послідовний рух документів від моменту їх створення до архівного зберігання. Основними етапами є створення та надходження документів, їх реєстрація та облік, опрацювання й розподіл між структурними підрозділами, погодження та затвердження, а також архівування і зберігання. На етапі реєстрації документам присвоюються унікальні номери та визначаються відповідальні підрозділи, що забезпечує контроль за виконанням і запобігає втраті інформації.

Опрацювання документів здійснюється відповідними структурними підрозділами: страхові поліси обробляються відділом страхування та андеррайтингу, заяви про страхові випадки – підрозділом врегулювання збитків, а фінансова документація – бухгалтерією та фінансовим відділом. Під час погодження та затвердження документи перевіряються відповідальними особами для забезпечення їх юридичної та фінансової достовірності. Завершальним етапом є архівування, яке передбачає зберігання документів у корпоративних електронних системах або паперових архівах відповідно до законодавчих вимог і внутрішніх правил компанії. Така організація документообігу сприяє підвищенню ефективності управління інформацією, оптимізації внутрішніх процесів і забезпеченню якісного обслуговування клієнтів.

Перспективи вдосконалення інформаційно-документаційної діяльності страхової компанії в умовах цифровізації пов'язані насамперед із розширенням використання систем електронного документообігу та автоматизацією внутрішніх процесів. Важливим напрямом є інтеграція сучасних інформаційних технологій, хмарних сервісів і цифрових платформ, що забезпечують швидкий обмін інформацією між структурними підрозділами та клієнтами. Перспективним також є впровадження електронного підпису, автоматизованих систем контролю руху документів і технологій захисту інформації, які підвищують рівень безпеки та достовірності даних. Значну роль відіграє розвиток онлайн-сервісів і дистанційного обслуговування клієнтів, що сприяє підвищенню оперативності роботи компанії та якості страхових послуг. Крім того, цифровізація документообігу створює умови для оптимізації витрат, підвищення ефективності управлінських рішень і зміцнення конкурентоспроможності страхової компанії.

Висновки. Організація документообігу в АТ «СК «АРКС» є важливою

складовою ефективного функціонування страхової компанії та забезпечує належне управління інформаційними ресурсами, контроль внутрішніх процесів і якісне обслуговування клієнтів. Дослідження показало, що поєднання традиційних і електронних форм документообігу сприяє оптимізації процесів створення, обробки, передачі та зберігання документів. Важливу роль у діяльності компанії відіграють сучасні інформаційні системи та електронний документообіг, які забезпечують автоматизацію роботи з документами, оперативний обмін інформацією та підвищення ефективності управлінських процесів. Встановлено, що чітка організація етапів руху документів – від їх створення до архівування – забезпечує прозорість діяльності компанії, контроль виконання процедур і збереження інформації. Перспективним напрямом удосконалення системи документообігу є подальша цифровізація процесів, розширення використання електронних сервісів і впровадження сучасних технологій управління інформацією.

Використані джерела та література:

1. Андренко О. А., Солодовнік О. О. Методичний підхід до організації ефективної системи електронного документообігу. *Бізнес Інформ*. 2025. № 1. С. 113–119. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001573663>
2. Королюк Т. Діджиталізація документообігу: законодавчі аспекти, переваги та недоліки, ефективність впровадження / Тетяна Королюк, Наталія Рапа. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2021. Вип. 2 (25). С. 270–280. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21ktmnev.pdf>
3. Матієнко-Зубенко І. І. Електронний документообіг як ключовий елемент ефективної діяльності бізнес-структур. *Облік, аналіз, аудит, оподаткування та фінансовий моніторинг в умовах повоєнного відновлення України : зб. матеріалів ІХ Міжнар. наук.-практ. конф.* 8 груд. 2023 р. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана, Ф-т обліку та податк. менеджменту [та ін.] ; [редкол.: М. І. Бондар (голова) та ін.]. Київ : КНЕУ, 2023. С. 234–237.
4. Микитенко Н. В. Системи електронного документообігу як імператив сучасних тенденцій інформатизації. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. Серія : Економіка. 2019. № 12. С. 213–217. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2019_12_36.
5. Плужник, О., Березанська, Д. & Коцур Д. Використання інформаційних систем для автоматизації процесу обробки документів. *Document. Communication. Соціум. Документ. Комунікація*. 2024. Том 9(3) С. 56–64.
6. Тарасенко Д. Електронний документообіг як інструмент управління інформаційними процесами в компанії. *REVIEW OF TRANSPORT ECONOMICS AND MANAGEMENT*, 2025. (12(28)), 182–187. URL: <https://doi.org/10.15802/rtem2024/317890>

УДК 027.7:004.9

А. Черненко, здобувач кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи, гр. ІС-22з наук. кер. – к.філол.н., доц. **Людмила Глебова**,
Центральноукраїнський національний технічний університет

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Анотація. У статті розглянуто сучасні тенденції розвитку цифрових бібліотек закладів вищої освіти. Проаналізовано основні проблеми та ризики цифровізації бібліотек, зокрема фінансові, технічні, кадрові, правові та організаційні аспекти. Визначено роль інноваційних технологій у модернізації бібліотечної діяльності. Особливу увагу приділено використанню штучного інтелекту, хмарних сервісів, мобільних застосунків та аналітичних інструментів як перспективних напрямів розвитку бібліотек ЗВО.

Ключові слова: цифрова бібліотека, заклад вищої освіти, цифровізація, репозитарій, електронний каталог, штучний інтелект, хмарні технології, мобільні сервіси.

Постановка проблеми. У сучасному інформаційному суспільстві цифровізація стала одним із визначальних чинників розвитку закладів вищої освіти та їхніх бібліотек. Трансформація традиційних бібліотек у цифрові інформаційні центри сприяє розширенню доступу до знань, підвищенню ефективності інформаційного обслуговування та інтеграції бібліотек у світовий освітньо-науковий простір [4; 1; 2]. Разом із тим процес цифровізації супроводжується низкою викликів, які потребують комплексного вирішення.

Виклад основного матеріалу. Цифровізація бібліотек закладів вищої освіти є важливою умовою їх модернізації та підвищення ефективності інформаційного забезпечення освітнього й наукового процесів. Сучасна бібліотека вже не обмежується традиційними функціями комплектування та збереження фондів, а активно впроваджує електронні каталоги, цифрові колекції, інституційні репозитарії, бази даних та дистанційні сервіси.

Однією з найбільш актуальних проблем цифровізації є недостатній рівень фінансування. Створення цифрової інфраструктури потребує значних матеріальних ресурсів для придбання обладнання, ліцензійного програмного забезпечення, підтримки серверів та забезпечення інформаційної безпеки. В умовах обмеженого фінансування бібліотеки часто змушені впроваджувати цифрові інновації поступово, що впливає на темпи їхнього розвитку.

Суттєвим викликом залишається технічна застарілість обладнання та програмного забезпечення. Ефективне функціонування електронних каталогів, репозитаріїв і цифрових архівів потребує регулярного оновлення технічної бази. Недостатня технічна підтримка може призвести до втрати даних, порушення доступу до інформаційних ресурсів і зниження якості обслуговування користувачів.

Важливого значення набувають кадрові питання. Цифрова трансформація висуває нові вимоги до професійної підготовки бібліотечних працівників. Сучасний бібліотекар повинен володіти навичками роботи з

автоматизованими бібліотечно-інформаційними системами, електронними ресурсами, цифровими сервісами та інструментами наукової комунікації.

Не менш важливою є проблема цифрової грамотності користувачів. Студенти, викладачі та науковці повинні вміти ефективно працювати з електронними каталогами, науковими базами даних, репозитаріями та іншими цифровими ресурсами. Тому одним із напрямів діяльності бібліотеки стає формування інформаційної культури та розвиток цифрових компетентностей користувачів.

Серед ризиків цифровізації слід виокремити проблему цифрової нерівності, яка проявляється у неоднаковому доступі користувачів до технічних засобів, мережі Інтернет та цифрових навичок. За таких умов бібліотека має забезпечувати поєднання традиційних і цифрових форм обслуговування.

Особливої уваги потребують питання довгострокового збереження цифрових ресурсів. Електронні документи залежать від форматів файлів, програмного забезпечення та технічних носіїв. Тому необхідним є впровадження систем резервного копіювання, архівування та регулярної міграції даних. Ця проблема є однією з ключових у діяльності сучасних цифрових бібліотек.

Одним із перспективних напрямів розвитку бібліотек закладів вищої освіти є впровадження технологій штучного інтелекту. Використання ШІ відкриває нові можливості для автоматизованого пошуку інформації, створення рекомендаційних систем, аналізу користувацьких запитів, розпізнавання текстів під час оцифрування документів та підтримки довідково-бібліографічного обслуговування [3].

Важливу роль можуть відігравати чат-боти та віртуальні помічники, які забезпечують оперативне консультування користувачів щодо роботи з електронними ресурсами, правилами пошуку інформації та доступом до бібліотечних сервісів.

Перспективним напрямом є також використання хмарних технологій. Хмарні сервіси забезпечують зручне зберігання інформації, спільний доступ до документів, резервне копіювання та підтримку дистанційної роботи користувачів. Особливо актуальними вони є в умовах розвитку дистанційної та змішаної освіти [5].

Значні перспективи має розвиток мобільних сервісів. Мобільні застосунки або адаптовані вебресурси дозволяють користувачам працювати з електронним каталогом, репозитарієм, базами даних та іншими бібліотечними ресурсами за допомогою смартфонів і планшетів.

Сучасні бібліотеки також активно впроваджують аналітичні інструменти для вивчення інформаційних потреб користувачів. Аналіз статистики використання електронних ресурсів дає змогу ефективніше планувати розвиток фондів, удосконалювати цифрові сервіси та підвищувати якість інформаційного обслуговування.

Показовим прикладом цифрової трансформації є Наукова бібліотека Центральноукраїнського національного технічного університету, яка розвиває

електронний каталог, інституційний репозитарій та інші цифрові ресурси. Подальший розвиток цих сервісів потребує комплексного підходу, що поєднуватиме технологічні інновації, професійний розвиток персоналу та підвищення цифрової культури користувачів.

Висновки. Цифровізація бібліотек закладів вищої освіти є складним і багатогранним процесом, який супроводжується низкою технічних, фінансових, кадрових та правових викликів. Водночас вона відкриває широкі можливості для модернізації бібліотечної діяльності, підвищення якості інформаційного обслуговування та інтеграції бібліотек у сучасний цифровий освітньо-науковий простір.

Перспективи розвитку цифрових бібліотек пов'язані з активним використанням штучного інтелекту, хмарних технологій, мобільних сервісів та цифрових платформ. Ефективна реалізація цих напрямів можлива за умови стратегічного планування, належного фінансування, постійного підвищення кваліфікації працівників і розвитку цифрової культури користувачів.

Використані джерела та література

1. Digitalisation in libraries: The Challenges of Preservation and Accessibility. IFLA. 2024.
2. Бережна С., Коробкіна О. Цифровізація наукової бібліотеки ЗВО: сучасний стан та перспективи. *Новий Колегіум*. 2023. № 3 (111). С. 55–59.
3. Гайван А. Інтелектуальний партнер: штучний інтелект у бібліотеках закладів вищої освіти. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2025. Вип. 16. С. 37–50.
4. Івашкевич О. В. Цифрова трансформація бібліотек України: сьогодення та перспективи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 2. С. 50–56.
5. Колесникова Т. О. Цифрові сервіси бібліотек ВНЗ із забезпечення розвитку науки. *Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Івано-Франківськ, 2015. С. 147–160.*

«Катедра Univesum: електронний збірник науково-популярних праць з історії, археології, інформаційної, архівної та музейної справи»

Випуск 11

Редакція не несе відповідальності за погляди, судження, результати та висновки, зроблені авторами статей і надруковані в збірнику. Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори матеріалів. Статті приймаються до друку лише після їх обговорення на засіданні редколегії видання.

У разі передруку посилання на збірник обов'язкове.

*Кафедра історії, археології, інформаційної та архівної
справи ЦНТУ запрошує на навчання за
ОСВІТНИМИ ПРОГРАМАМИ:*

Галузь знань В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»

***«Історія матеріальної культури та експертиза об'єктів
історичної спадщини»***

(рівень освіти - магістр)

Спеціальність В9 «Історія та археологія»

«Історія та археологія»

(рівні освіти - бакалавр, PhD)

Спеціальність В9 «Історія та археологія»

«Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

(рівні освіти - бакалавр, магістр)

Спеціальність В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа»

**історії, археології, інформаційної
та архівної справи**